

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Eliška Slejšková

**Míra individuálního přístupu k dětem v různých typech předškolních
zařízení**

Degree of individual approach to children in various kinds pre-school facilities

Praha, 2018

Vedoucí práce: Mgr. Martina Švandová, Ph.D

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 17. dubna 2018

.....

Jméno a příjmení

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. et Mgr. Martině Švandové Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, ochotu, vstřícnost, trpělivost a také za čas, který nad prací strávila.

Klíčová slova: předškolní věk, předškolní zařízení, individuální přístup, předškolní pedagogika

Key words: pre-school age, pre-school facilities, individual approach, pre-school education

Abstrakt:

Bakalářská práce popisuje typy předškolních zařízení a individuální přístup k dětem v každém z nich. Cílem celé práce je zjištění a vyhodnocení pohledu rodičů na tuto problematiku. Pro průkaznější šetření bude předložen ještě výzkum metodou mého vlastního pozorování v jednotlivých zařízeních. Teoretická část seznámí s obecnými definicemi předškolního vzdělávání a představí jednotlivé typy a možnosti volby. Praktická část bude rozdělena na dotazníkové šetření a pozorování.

Abstract:

This Bachelor Thesis describes different types of pre-school facilities and individual care provided for children in each of them. The goal of this thesis is to find out what the point of view of the parents of the children is on such a topic and to create evaluation. A field research based on personal observation will be made in each of those facilities providing more complex results. The theoretical part of this Thesis describes general definitions of pre-school education and presents different possibilities that exist on the market. The practical part is divided into two parts: survey and own observation (field research).

OBSAH

1	ÚVOD	7
2	TEORETICKÁ ČÁST	9
2.1	PŘEDŠKOLNÍ PEDAGOGIKA	9
2.2	PŘEDŠKOLNÍ VĚK	12
2.3	PŘEDŠKOLNÍ ZAŘÍZENÍ V ČESKÉ REPUBLICE	15
2.3.1	<i>Montessori pedagogika</i>	17
2.3.2	<i>Waldorfská pedagogika</i>	18
2.3.3	<i>Daltonská mateřská škola</i>	19
2.3.4	<i>Zdravá mateřská škola</i>	19
2.4	STÁTNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA	20
2.5	CENTRUM PŘEDŠKOLNÍ DOCHÁZKY V DOMECH DĚTÍ A MLÁDEŽE	21
2.6	SOUKROMÉ MATEŘSKÉ ŠKOLY	23
2.7	INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	24
3	PRAKTICKÁ ČÁST	27
3.1	METODY VÝZKUMU	27
3.2	VLASTNÍ VÝZKUM – DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	28
3.2.1	<i>Centrum předškolní docházky v DDM (CPD)</i>	30
3.2.2	<i>Státní mateřská škola</i>	37
3.2.3	<i>Soukromé mateřské školy</i>	44
3.2.4	<i>Shrnující pohled na sledovaná předškolní zařízení</i>	51
3.2.5	<i>Shrnutí dotazníkového šetření</i>	51
3.3	VLASTNÍ VÝZKUM – POZOROVÁNÍ	52
3.3.1	<i>Centrum předškolní docházky</i>	52
3.3.2	<i>Soukromá mateřská škola</i>	53
3.3.3	<i>Státní mateřská škola</i>	53
3.3.4	<i>Shrnutí pozorování</i>	54
4	ZÁVĚR	56
5	LITERATURA	58
6	PŘÍLOHY	60

1 Úvod

V poslední době narůstá zájem o individuálnější přístup v předškolních zařízeních. Někteří rodiče volí alternativní způsoby předškolního vzdělávání právě z tohoto důvodu, pro jiné je státní školka stále jasnou volbou. Alternativní školy se objevují již od konce 19. století, avšak až v moderní společnosti se dostávají mnohem více do popředí. Tento typ vzdělávání je pro některé stále něčím novým, něčím, čeho se vlastně bojí, a proto volí klasický typ státní školky.

Předškolní výchova je pro děti klíčová, protože v tomto věku dochází k velkému kroku v jejich životě – socializace do širšího okruhu cizích lidí. Nacházejí si nové kamarády a navazují nové vztahy. Záporným projevem při nástupu do předškolního zařízení je i možná separační úzkost, která se může projevovat pláčem, agresivitou či jinak. Právě z těchto mnoha důvodů je důležitý přístup dospělých, kteří dítěti budou v této části dne zástupem za rodiče.

Důvodem k výběru tohoto tématu mé práce bylo, že jsem měla možnost pracovat ve všech zařízeních, která zkoumám v praktické části, a u toho jsem zjistila, jak velké rozdíly mohou být v přístupu k dětem. Druhým menším důvodem bylo představení Centra předškolní docházky v Domech dětí a mládeže, neboť je to velmi málo známá forma předškolní pedagogiky. V Domě dětí a mládeže nyní i trvale pracuji, a proto zjišťuji při telefonických hovorech s rodiči, že o Centru předškolní docházky vědí jen z doslechu známých, kamarádů a zajímají se o bližší informace k tomuto typu předškolního vzdělávání.

Cílem mé práce je zjistit a porovnat rozdíly v individuálním přístupu k dětem v jednotlivých zařízeních, a to jak z pohledu rodičů, tak z mého vlastního pozorování v institucích. Zhodnotím a porovnam právě tyto dva pohledy.

V teoretické části se zabývám představením možností pro předškolní věk dítěte a co to vlastně předškolní věk vůbec je. Snažím se případného čtenáře seznámit se současnými typy mateřských škol/center a také alternativní předškolní pedagogikou. V jednotlivých kapitolách rozeberu obecně formy předškolního vzdělávání a také detailně přiblížím ta předškolní zařízení, kterým jsem se blíže věnovala v praktické části.

Praktická část bude sloužit k dosažení srovnání přístupů v jednotlivých zařízeních. Bude se skládat ze dvou částí, kdy první částí bude dotazníkové šetření šířené mezi rodiče, které bude zaměřené z jejich pohledu na individuální přístup k dětem v tom zařízení, kam jejich potomci docházejí. Druhou částí bude metoda pozorování, kdy strávím přibližně stejný čas v jednotlivých zařízeních a budu sledovat individuální přístup z mého vlastního pohledu. Vyberu si proto i přibližně stejnou činnost v každém z nich, aby pozorování proběhlo za co

nejpodobnějších podmínek. Zařízení jsem zvolila jedno státní – klasická státní mateřská škola, jedno soukromé – soukromá mateřská škola a jesle a jedno centrum – Centrum předškolní docházky v Domech dětí a mládeže.

2 Teoretická část

V teoretické části se budu zabývat obecnými pojmy co to vůbec je předškolní pedagogika, předškolní věk a jaká jsou předškolní zařízení v České republice, kde blíže popíšu jednotlivé typy nejznámějších alternativních programů pro předškolní zařízení. Samostatné kapitoly jsou pak věnovány zařízením zkoumaným v praktické části této práce, kde jsou podrobně popsány. Také jsem do teoretické části zahrнула kapitolu věnovanou individuálnímu vzdělávacímu programu, což by mělo přiblížit možnosti pro děti předškolního věku se specifickými vzdělávacími potřebami.

2.1 Předškolní pedagogika

Předškolní pedagogika je činnost, která se zaměřuje na děti v předškolním věku. Má pomoci dítěti se rozvíjet a orientovat v prvních letech života. Někdy bývá ze stran pedagogických i nepedagogických pracovníků v předškolních zařízeních vnímána jako zbytečná, což je chyba. Setkala jsem se s tím, že právě v soukromých zařízeních se můžeme setkat s brigádníky, kteří si myslí, že na výchovu v předškolním věku nemusí být kladen důraz. Názorným příkladem, může být výrok, který jsem slyšela: „*Vždyť jsou ty děti malinké, stejné se nemůžou nic naučit, takže nemá cenu se snažit.*“ Pamatuji si, že tehdy mě opravdu „zamrazilo“, že se lidé s takovým názorem vůbec dostanou k dětem, i když jen třeba na přechodnou dobu.

Toto je „nešvar“ spíše soukromých zařízení, protože do státních školek se lidé bez vzdělání k dětem nedostanou, anebo jen opravdu stěží, například za přítomnosti vzdělané osoby. Tomu, jaká předškolní zařízení v České republice najdeme, se věnuji v samostatné kapitole.

Vzdělávání v prvních letech života je vůbec to nejdůležitější, co nás může v životě potkat. Je to první setkání s okolním světem a ne jen s rodinou, člověk se poprvé začíná více osamostatňovat a začíná se spoléhat na jiné lidi než patří do rodiny. To, jakého pedagoga děti budou mít ve školce, si většinou pamatují celý život. Každý z nás má vzpomínky na toto období, a já teď zpětně ve spojení se svým studiem zjišťuji, co za mé předškolní docházky mohlo být lépe, a co paní učitelky dělali více než správně.

Neméně důležité jsou cíle předškolního vzdělávání, které Opravilová (2001, s. 138) definuje takto: ¹

- pomoc emocionálnímu a sociálnímu rozvoji a přizpůsobení dítěte (pozitivní sebepojetí, samostatnost, sebevyjádření, řešení běžných sociálních situací a rozvoj mezilidských vztahů);
- podpora vztahu k poznávání a učení a poskytnutí podmínek k samostatnému učení a poznávání okolního světa;
- příprava v oblasti řečových a intelektových dovedností souvisejících s primárním vzděláváním (komunikační dovednost, myšlení);
- pěstování a rozvoj individuálního vyjádření a tvořivých schopností v oblasti emocionální, etické a estetické.

Všechny obecné cíle jsou definovány Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (2018).

Jsou to:²

Rámcové cíle (formulované jako záměry, v úrovni obecné):

1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
2. osvojení hodnot
3. získání osobnostních postojů

Díličí cíle v oblastech (formulované jako záměry, v úrovni oblastní):

1. biologické
2. psychologické
3. interpersonální
4. sociálně-kulturní
5. environmentální

Klíčové kompetence (formulované jako výstupy, v úrovni obecné):

1. kompetence k učení
2. kompetence k řešení problémů

¹ KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 8071785857.

² Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2018. 50 s. [cit. 09-04-2018]. Dostupné z WWW: <www.nuv.cz/file/776_1_1/>

3. kompetence komunikativní
4. kompetence sociální a personální
5. kompetence činnostní a občanské

Dílčí výstupy (dílčí poznatky, dovednosti, hodnoty a postoje) v oblastech (formulované jako záměry, v úrovni oblastní):

1. biologické
2. psychologické
3. interpersonální
4. sociálně-kulturní
5. environmentální

„Záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou (kompetentní, způsobilou) zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny (zejména v prostředí jemu blízkém, tj. v prostředí rodiny a školy), a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně čekají.“³

Podle něj by předškolní vzdělávání mělo doplňovat a podporovat rodinnou výchovu, poskytnout dítěti dostatek podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení, obohatit jeho denní program a poskytnout mu odbornou péči.

Předškolní vzdělávání by mělo zajistit dítěti jak fyzickou, tak psychickou pohodu pro jeho individuální rozvoj.⁴

Nemalou funkcí předškolního vzdělávání je i diagnostika nejen dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, ale i těch nadaných. Individuální přístup k dítěti předškolního věku by tedy měl rozvíjet, pomáhat a zlepšovat jeho šanci na lepší vzdělání a život. Proto se již uzákonil poslední povinný rok v přípravné třídě mateřské školy.

Jedním z důvodů předškolního vzdělávání je právě příprava na nástup do školy. Dítě by se mělo naučit denní režim před vstupem do školy. Je několik okruhů rozvoje dítěte, které jsou nejdůležitější právě v předškolním věku, kterým se zabýváme blíže v následující kapitole.

³ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2018. 50 s. [cit. 09-04-2018]. Dostupné z WWW: <www.nuv.cz/file/776_1_1/>

⁴ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2018. 50 s. [cit. 09-04-2018]. Dostupné z WWW: <www.nuv.cz/file/776_1_1/>

2.2 Předškolní věk

Průcha (2008, s. 186) definuje předškolní věk jako: „*Vývojové období dítěte od dovršení třetího roku věku po vstup do školy tzn. do dovršení šestého roku života.*“ V dnešní době už s touto definicí můžeme polemizovat vzhledem k tomu, že do předškolních zařízení jsou již přijímány děti od dvou let. Tedy předškolním věkem budeme nyní rozumět jako věk od dvou let života, či hranice předškolního věku zůstane stejná, i když mladší dítě bude docházet do předškolního zařízení?

Vágnerová (2012, s. 173) o tomto období hovoří jako o „věku hry“⁵. Děti se v této fázi připravují na život ve společnosti. Vzdělávají se právě pomocí hry a vlastní tvořivosti. Musí se naučit práci v kolektivu a prosadit se, ale nesmí se zapomínat na rovnocennost všech.

V předškolním věku se dítě mění nejen psychicky ale i fyzicky. Přestává být tak baculaté a začíná být štíhlejší. Jedná se o období vytáhlosti.⁶ Na zlepšení grafomotoriky má vliv

i dokončení osifikace zápěstních kůstek, proto je dobré, když dítě v předškolním věku grafomotoriku trénuje. Zařízení by měla dbát na děláni grafomotorických cvičení adekvátních k aktuálnímu věku dítěte. Jako první svislé a vodorovné čáry, následně kruhy, čtverce, trojúhelníky (neumí pojmenovat). Od 4-5 let zlepšuje kresbu postavy, která už nevypadá jako hlavonožec a kombinuje různé tvary a kresba je barevnější. V 5-6 letech je kresba bohatá na detaily, užívá hojně geometrické tvary.

Tělesný a pohybový vývoj

Tělesný vývoj už není tak rychlý jako v předešlých částech života. Především se zlepšuje koordinace a rovnováha. Zlepšuje se jemná motorika, dítě umí zacházet s nůžkami, lepí, modeluje aj. Postupně se v předškolním věku také vyhraňuje laterálita, která by měla být jasná při nástupu do školy.

V sebeobsluze dítěte je také patrný posun, kdy ač chvílemi lehce nejistě, tak je schopno samostatné sebeobsluhy s případnou lehkou dopomocí. Také se prodlužuje doba spánku dítěte v noci a odpolední spánek naopak ubývá, či se mění pouze v klidovější režim.

⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

⁶ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2.

Vývoj poznávacích procesů

V předškolním období se jedná o intenzivní vývoj. Dítě vnímá předměty, které se vztahují k činnosti a postupně je zvládne i zařadit, kam patří. Postupně začíná rozlišovat i ostatní barvy kromě základních. Dokáže rozlišovat zvuky – komu nebo čemu patří. Vyvíjejí a zpřesňují se mu chuť a čich. Pohmatem dokáže už rozlišit druh předmětu, případně i jeho vlastnosti. Co se týče paměti, tak začíná být konkrétnější, formují se první vzpomínky, které ale nebývají nijak ucelené. Pozornost v tomto věkovém období je velmi nestálá a krátkodobá, avšak postupem času se dále rozvíjí a děti se už soustředí déle na nějakou činnost. Rozvoj vnímání nám obohacuje představivost, kdy si už děti dovedou představit nějaké příběhy, například domyslet děj pohádky, díky rozvoji fantazie. Někdy může nastat i moment, kdy nedovedou rozlišit mezi fantazií a realitou díky velmi živým představám.

Nejširším pojmem v oblasti rozvoje poznávacích procesů je myšlení. Podle Piageta je mezi druhým a sedmým rokem věku stádium předoperační, jelikož dítě ještě nechápe některé operace. Aby k předoperacím mohlo dojít musí dojít ke zvýšení rychlosti procesů, dítě si musí být vědomo toho, co musí udělat, aby dospělo k výsledku. Myšlení v tomto stadiu má několik charakteristických znaků, jako například magičnost, je egocentrické a artificialistické (dítě má pocit, že vše, co se děje, se nějak dělá). Kolem pěti let dochází k takzvanému intuitivnímu myšlení, kdy má dítě tendenci orientovat se i na jednoduché symboly. Chybami v tomto období je centrace, kdy dítě nepozná, že v nádobách je například stejně písku, pokud mají jiný tvar (viz. příklad) a ireverzibilita, kdy se není schopno vracet k předchozímu bodu.

Příklad – Piagetův experiment s korálky⁷

„Piaget se svou spolupracovnicí Szemiňskou (1966) vzali dvě skleničky téhož tvaru a naplnili je do stejné výše stejným množstvím identických korálků. Pak vzali třetí skleničku, která měla užší dno a v přítomnosti dítěte tam přesypali korálky z jedné ze dvou stejných skleniček. Sloupec korálků byl v úzké skleničce samozřejmě vyšší, a dítě si proto myslelo, že je v ní i víc korálků. Bylo o tom jednoznačně přesvědčeno, přestože vidělo, jak experimentátor korálky přesypal a nic nepřidal ani neubral.“

⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Citový a sociální vývoj

Děti předškolního věku používají k rozhodování místo rozumu cit. Je to přirozený proces, kdy v tomto věkovém období hrají city velmi významnou roli. Projevují radost při konkrétní činnosti, avšak záporné emoční projevy se objevují málokdy, pouze při nějakém neúspěchu. Kolem třetího roku věku vrcholí zlost, ale poté se míra projevů zlosti zmenšuje. Po čtvrtém roce věku se dostavuje strach z neznámého prostředí a lidí, což se postupem času pomalu znovu vytrácí.

Objevují se také vyšší city, které se podle Šimíčkové-Čížkové (2003, s. 71)⁸ dále rozvíjejí na city intelektuální (projevují se radostí a zvědavostí), estetické (umožňují dítěti poznat co se mu líbí a co ne) a etické (co smí a co nesmí).

Kresba

Kresba je pro dítě formou vyjádření, může mu činit radost to, že tužka zanechává stopu, že ji může ovládat. Nejlépe její vývoj můžeme sledovat na kresbě postavy. Nejprve dítě kreslí hlavonožce (kolem 3 let), velká hlava, kladou důraz na obličej, později se do kresby přidávají ruce a nohy, kterým chybí tělo a jsou nepoměrně dlouhé. Může to být tím, že děti dospělého vidí zespodu a nedokážou určit správnou perspektivu. V další fázi se přidá tělo, kde děti stále nerozlišují správné umístění končetin, které jsou jen „přilepeny“ k tělu. Na konci předškolního věku už se jedná o realistickou kresbu a postava je i postupně oblékána a lépe anatomicky zpracována.

Kresba má několik stádií:

- 1) bezobsažné čárání – kresba dítěte nemá žádný obsah, nedokážou správný pohyb zápěstí a lokte a kresba vychází z ramene
- 2) asociativní čáranice – pod kresbou si dovede už něco představit (má význam), když se zeptáme, co to je, odpoví nám
- 3) období naivního realismu – období velkého rozvoje fantazijního myšlení, dítě se zabývá tím, co ho nějak zaujme než tím, co vidí
- 4) období realismu – už kreslí reálné věci, které dostávají relativně reálnou podobu

⁸ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2.

Hra předškolního dítěte

Hra je pro dítě jednou z nejdůležitějších a nejzákladnějších potřeb. Může mít proto několik podob, ať už hry pohybové, tvořivé nebo didaktické. I formou hry se děti rozvíjejí, a proto ve školkách by na to měl být kladen důraz. Slouží dětem k rozvoji fantazie, případně emočních projevů. Pokud je nějaké dítě uzavřenější nebo má nějaký problém, i to by správně zvolená hra měla zvládnout překonat.

2.3 Předškolní zařízení v České republice

V České republice je několik možností předškolního vzdělávání. Subjekty státní, soukromé ale i církevní předškolní zařízení. Posledně jmenovaných se v České republice nachází 24. Od devadesátých let se u nás kromě klasického vzdělávání objevuje i vzdělávání alternativní, a to nejen ve školách, ale i v předškolních zařízeních. Hlavní myšlenkou bylo větší zaměření na jedince a dát výchovným zařízením jiný směr. Existují programy jako Montessori pedagogika, Waldorfská pedagogika, Daltonský plán, projekt Zdravá mateřská škola, na který navazuje vzdělávací program Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole. Tyto programy jsou pro většinu lidí jedny z nejznámějších a dále je budu podrobněji popisovat.

Všechna předškolní zařízení musí dodržovat zákon ze dne 13. května 2015, kterým se mění zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů, a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů a zní takto:

„Službou péče o dítě v dětské skupině se pro účely tohoto zákona rozumí činnost provozovaná poskytovatelem služby péče o dítě v dětské skupině zapsaným do evidence poskytovatelů ve smyslu ustanovení § 4 (dále jen „poskytovatel“), spočívající v pravidelné péči o dítě od jednoho roku věku do zahájení povinné školní docházky a umožňující docházku v rozsahu nejméně 6 hodin denně, která je poskytována mimo domácnost dítěte v kolektivu dětí a která je zaměřena na zajištění potřeb dítěte, na výchovu, rozvoj schopností, kulturních a hygienických návyků dítěte.“

Další důležitou součástí pro předškolní zařízení je vyhláška 281/2014 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz dětské skupiny do 12 dětí. Tato vyhláška je rozdělena na šest paragrafů, které stručně popíši.

§1

Venkovní prostory

Podle tohoto paragrafu musí poskytovatel dětem zajistit venkovní nezastavěnou plochu, kterou mohou využívat pro pobyt venku.

§2

Místnost pro denní pobyt a odpočinek

Místnost pro denní odpočinek by měla být o velikosti minimálně 3m² na jedno dítě, měly by být zajištěny a přítomny pomůcky na hru a rozvoj dětí, které odpovídají potřebám a věku dětí. Také by měla být přítomna lehátka na odpočinek dětí, přičemž paragraf ještě dále upřesňuje správné skladování lehátek, či matrací. Nezbytným vybavením této místnosti je i lékárnička pro případné poskytnutí první pomoci.

§3

Šatna

U skupiny do čtyř dětí je možnost vyčlenění prostoru jako šatny, u počtu dětí 5-12 už to musí být samostatná místnost, která je vybavena adekvátním nábytkem a slouží dětem k odkládání oblečení, obuvi aj.

§4

Hygienická zařízení

Paragraf upřesňuje hygienické podmínky pro provoz předškolního zařízení při různých počtech dětí v dětské skupině. Také uvádí, že musí být oddělen prostor pro pečující osobu a děti. Samozřejmostí je přítomnost toaletního papíru, mýdla, odpadkového nášlapného koše s jednorázovou vložkou a možnost usušení rukou ať už jednorázovými ručníky anebo osoušečem rukou.

§5

Úklid a nakládání s prádlem

Zde je stanoven rozsah úklidu v zařízení, kde je poskytována péče o děti v dětské skupině.

§6

Účinnost

Tento poslední paragraf uvádí, že vyhláška vstoupila v platnost dnem jejího vyhlášení, což bylo 27. listopadu 2014.

Ještě nezmíněnou součástí předškolního vzdělávání jsou firemní mateřské školy, jelikož MŠMT zákonem č. 472/2011 Sb. dovozuje zřídit firemní mateřskou školu.

„Zřizovatel může určit mateřskou školu nebo její odloučené pracoviště ke vzdělávání dětí zaměstnanců zřizovatele nebo jiného zaměstnavatele. Na tuto mateřskou školu nebo odloučené pracoviště se nevztahují odstavce 2 až 4 a § 35 odst. 1. O přijetí do této mateřské školy nebo odloučeného pracoviště rozhoduje ředitel na základě kritérií stanovených zřizovatelem, je-li jím stát, kraj, obec nebo svazek obcí, a v ostatních případech rozhoduje na základě kritérií stanovených vnitřním předpisem právnické osoby vykonávající činnost školy. Kritéria pro přijímání do mateřské školy se zveřejňují předem, a to způsobem umožňujícím dálkový přístup.“

(ustanovení § 34 odst. 8 školského zákona)

2.3.1 Montessori pedagogika

„V okamžiku, kdy dítě udělá první krok, ocitá se na vyšším stupni interakce. Neustále se snaží svou nezávislost rozšířit. Chce všechno dělat samo. Jeho snahy jsou tak energické, že naši obvyklou reakcí je jejich zabrzdění. Bohužel, pokud toto děláme, nebrzdíme dítě, ale samu přírodu, protože vůle dítěte sleduje vůli přírody a řídí se jejími zákony.“⁹

Maria Montessori

Mezi nejznámější alternativní vzdělávání u nás patří Montessori pedagogika. V tomto typu se děti vzdělávají podle svého uvážení, avšak mají společné cíle, kterým chtějí všichni

⁹ Citáty slavných osobností. *Marie Montessori* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <www.citaty.net>

dostát a se kterými jim vychovatelky pomáhají. Výchova v pojetí Montessoriové má zajistit svobodný a spontánní rozvoj tvůrčích schopností dítěte¹⁰.

Tento typ vzdělávání klade důraz na dva základní aspekty. Prvním z nich je, že děti se vzdělávají od narození – dítě se přizpůsobuje prostředí od prvních chvil života. Druhým základním faktorem je vzdělávání v raném věku. Pro Montessori bylo nejdůležitějších prvních šest let života pro vzdělávání dětí.

Vypracovala tzv. metodu Montessoriové, která pomocí speciálních učebních pomůcek a vytvořením vhodného prostředí podporuje přirozený vývoj dítěte, pomáhá mu zafixovat správné pracovní návyky a vytvářet svůj vlastní úsudek.¹¹ Vzdělávání tohoto typu má několik oblastí, kterými jsou: praktický život, smyslová výchova, jazyková výchova, matematika, poznáváme svět a kosmická výchova. Každá z těchto oblastí by měla obsáhnout přesně to, co dítě potřebuje pro další rozvoj a běžný život. Pro výuku jsou i používány speciální Montessori pomůcky, které napomáhají při práci v každé z jednotlivých oblastí.

To, že u nás patří k nejznámějším, dokazuje i jejich četnost. Mateřských škol Montessori typu je registrováno 107.¹² Na Montessori mateřské školy navazují dále i základní školy stejného zaměření.

2.3.2 Waldorfská pedagogika

„Hlavním záměrem práce s dětmi ve waldorfských mateřských školách je vytváření bezpečného a láskyplného prostoru plného podnětů pro rozvoj tvořivosti dětí a jejich trvalé radosti ze života.“¹³

Rudolf Steiner

¹⁰ SVOBODOVÁ, Jarmila a Vladimír JÚVA. *Alternativní školy*. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-00-1. 6. s.

¹¹ BEČVÁŘOVÁ, Zuzana. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071785377. 22. s.

¹² Školy, školky a ostatní zařízení s Montessori výukou. *Montessori ČR* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: www.montessoricr.cz/skoly-a-skolky/mapa-a-vizitky

¹³ *Asociace waldorfských mateřských škol* [online]. Praha: AWMS, 2016 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: www.awms.cz

Dalším typem je Waldorfská pedagogika, která se také snaží děti maximálně rozvíjet. Klade důraz na poznávání dětí a jejich přístup k učení ještě před nástupem do školy. Snaží se, aby děti byly zvědavé a měly chuť se učit pomocí hry a individuálního rozvoje osobnosti. V České republice se nachází osm waldorfských mateřských škol - v Brně, Českých Budějovicích, Písku, Praze (2x), Rovensku pod Troskami, Semilech a v Turnově. Je tedy vidět, že se nejedná o záležitost pouze velkých měst. Waldorfská pedagogika stejně jako Montessori pedagogika má i vlastní pomůcky pro výuku, ve kterých upřednostňuje hlavně přírodní materiály, protože člověk z přírody potřebuje načerpat dostatek energie. Její zakladatel Rudolf Steiner měl kladný vztah k přírodě, což se odráží právě v principech jeho pedagogiky, a proto bych zde ráda uvedla jeho citát, který je přirovnáním dítěte ke květině.

„Celý život se podobá rostlině, která neobsahuje pouze to, co se nabízí oku, nýbrž uchovává ve svých skrytých hlubinách i budoucí stav. Kdo má před sebou rostlinu, jež vyvinula teprve listy, ví dobře, že se po nějaké době objeví na listnatém stvolu i květy a plody. A již nyní obsahuje rostlina skryté vlohy k těmto květům a plodům.“

Rudolf Steiner

2.3.3 Daltonská mateřská škola

Daltonská mateřská škola je méně známou alternativou předškolního vzdělávání. V České republice jich nalezneme osm, stejně jako waldorfských, ale většinu v Brně.

Daltonský plán byl zaveden učitelkou Helene Parkhurstovou, která byla žákyní Marie Montessori. V poslední době Daltonský plán staví na základě tří principů, které ale nepocházejí od jeho zakladatelky Helen Parkhurstové, a jsou jimi svoboda, která slouží jako první podmínka pro vnitřní rozvoj dítěte, spolupráce, aby se děti naučily být součástí kolektivu a umět v něm pracovat, individualita, kdy se naopak dítě učí pracovat samostatně pro co nejlepší možný osobní rozvoj. Chtěla jsem uvést znovu nějaký citát, ale žádný jsem nenašla.

2.3.4 Zdravá mateřská škola

Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole vznikalo jako materiál pro naše prostředí vzdělávání. Snaha o zdravější školu už byla delší dobu, nicméně až na konci 20. století tato snaha dostala i nějakou formu. Pro vyhovující projekt zdravé školy byla nutnost zavést tento

program i pro mateřské školy. V současné době je u nás do projektu zapojeno zhruba 100 mateřských škol po celé České republice. Zásadami podpory zdraví jsou:¹⁴

1. Pohoda prostředí

Učitelka podporující zdraví, věkově smíšené třídy, rytmický řád života a dne, tělesná pohoda a volný pohyb, zdravá výživa, spontánní hra, podnětné věcné prostředí, bezpečné sociální prostředí a participativní a týmové řízení.

2. Otevřené partnerství

Partnerské vztahy s rodiči, spolupráce mateřské a základní školy a začlenění mateřské školy do života obce.

2.4 Státní mateřská škola

Státní mateřské školy tvoří základ předškolního vzdělávání napříč celou naší republikou. Fungují podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, který byl aktualizován k 1.1.2018. Nabízejí rodičům klasickou předškolní docházku a přípravu na standardní školský systém v České republice. Je pro ni velmi důležitá spolupráce rodiny a školy, a proto bylo MŠMT 18.4.2012 Jiřím Urbanem připraveno Desatero pro rodiče dětí předškolního věku, které zde uvedu pro představu fungování přijímání.¹⁵

1. Dítě by mělo být dostatečně fyzicky a pohybově vyspělé, vědomě ovládat své tělo, být samostatné v sebeobsluze.
2. Dítě by mělo být relativně citově samostatné a schopné kontrolovat a řídit své chování.
3. Dítě by mělo zvládat přiměřené jazykové, řečové a komunikativní dovednosti.
4. Dítě by mělo zvládat koordinaci ruky a oka, jemnou motoriku, pravolevou orientaci.
5. Dítě by mělo být schopné rozlišovat zrakové a sluchové vjemy.
6. Dítě by mělo zvládat jednoduché logické a myšlenkové operace a orientovat se v elementárních matematických pojmech.
7. Dítě by mělo mít dostatečně rozvinutou záměrnou pozornost a schopnost záměrně si zapamatovat a vědomě se učit.

¹⁴ BEČVÁŘOVÁ, Zuzana. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071785377. s 24.

¹⁵ Desatero pro rodiče dětí předškolního věku [online]. Praha: MŠMT, 2012. 8 s. [cit. 09-04-2018]. Dostupné z WWW: < <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/desatero-pro-rodice-deti-predskolniho-veku> >

8. Dítě by mělo být přiměřeně sociálně samostatné a zároveň sociálně vnímavé, schopné soužití s vrstevníky ve skupině.
9. Dítě by mělo vnímat kulturní podněty a projevoval tvořivost.
10. Dítě by se mělo orientovat ve svém prostředí, v okolním světě i v praktickém životě.

Každý z těchto jednotlivých bodů je dále rozpracován do kritérií pro přijetí dítěte do předškolního zařízení. Mělo by se tedy dbát dodržování tohoto desatera při přijímání dětí a rodiče by je k tomu měli vést a učit je ještě před nástupem do mateřské školy.

Ve školním roce 2014/2015 bylo na území České republiky zaznamenáno Českým statistickým úřadem¹⁶ 4812 státních mateřských škol. Podle grafu, který se v této zprávě nachází, státních mateřských škol rok od roku ubývá. Například v prvním zde zaznamenaném školním roce 1990/1991 bylo 7335 státních mateřských škol, což je nepoměrně více oproti poslednímu sledovanému roku.

2.5 Centrum předškolní docházky v Domech dětí a mládeže

Domy dětí a mládeže jsou střediska volného času. Jsou to zařízení pro zájmové vzdělávání. Jeho činnost je určena příslušnou vyhláškou. Středisko poskytuje své služby dětem, žákům, studentům i dospělým osobám. Pracuje s jedinci ve velkém věkovém rozmezí nebo i s věkově heterogenními skupinami.¹⁷

Do Center předškolní docházky při Domech dětí a mládeže dochází děti ve věku od dvou a půl do šesti let. Docházka je zde pouze půldenní a to od 8:00 do 13:00 bez stravy. Děti si nosí z domova vlastní svačiny a obědvají již s rodiči doma.

Pravidla pro přijímání dětí jsou následující:

- Centra předškolní docházky Domu dětí a mládeže Prahy 9 mohou přijmout pouze dítě, které se podrobilo stanoveným pravidelným očkováním a má doklad, že je proti nákaze imunní nebo se nemůže očkování podrobit pro trvalou kontraindikaci (viz. § 50 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, v platném znění).

¹⁶ Školy a školská zařízení v České republice [online]. Praha: Český statistický úřad, 2015, 32 s. [cit. 09-04-2018]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/documents/>>

¹⁷ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 9788072906666. 39. s.

- Dítě může být mladší tří let, ale musí zvládat základní sebeobsluhu a hygienu (musí být bez plen).
- Zájem o každodenní docházku (paušální měsíční platba).

Centra pro předškolní docházku v Domech dětí a mládeže nabízí dětem příjemné a podnětné prostředí s malým množstvím dětí ve skupině, což ulehčuje jejich následnou adaptaci na školní zařízení. Například v Domě dětí a mládeže v Čakovících Centrum předškolní docházky spadá pod městskou část, která si vždy jako první dosadí do zařízení děti z Čakovic. Přihlašují se formou přihlášky vždy od konce předešlého školního roku. Poté, co se obsadí místa těmito dětmi, tak celkovou kapacitu doplňuje Dům dětí a mládeže svými uchazeči.

Dopolední školička je brána jako kroužek, a proto při doplňování dětí nezáleží na jejich trvalém bydlišti či jiných aspektech, například jako při zápisu do klasické státní mateřské školy.

V průběhu roku se děti věnují logopedické prevenci a grafomotorickým cvičením. Pro děti je zde připraven bohatý program.

Harmonogram běžného dne vypadá takto:¹⁸

8:00 – 8:30 - příchod dětí

8:30 – 9:00 - volná hra

9:00 – 9:30 - ranní kroužek

9:30 – 10:00 - svačina

10:00 – 10:40 - společný program

10:40 – 11:00 - příprava na odchod ven

11:00 – 12:00 - pobyt venku

12:00 – 13:00 - předávání dětí

¹⁸ převzato z dokumentů Domu dětí a mládeže Prahy 9

2.6 Soukromé mateřské školy

Soukromé mateřské školy jsou zřizovány především díky vysoké poptávce po umístění dítěte. Na konci 20. století došlo nejen k poklesu počtu fungujících zařízení, ale ještě navíc i ke snížení kapacity. Dalo by se tedy říci, že postupem času skoro zcela vymizely jesle a vyvstal problém s umístováním dětí mladších 3 let. Stávající zařízení nezvládají „jít“ se všemi výstavbami satelitních městeček a nových výstaveb ve městech. Právě tomuto problému se snaží vypomáhat soukromá mateřská zařízení, která jsou zřizována v místech, kde je státní péče o předškoláky nedostačující nebo zcela chybí.¹⁹

Některá soukromá zařízení jsou pouze jako hlídací kluby, jiná se snaží vyrovnat programově státním školám, avšak většinou kladou důraz na menší počet dětí na jednoho pracovníka.

Opět použiji graf Českého statistického úřadu²⁰, kde jsou sice soukromé školy uváděny dohromady s církevními, ale pro hrubou představu vývoje jejich počtu nám tyto údaje postačí. První zaznamenané soukromé a církevní školy byly ve školním roce 1992/1993, kdy jich bylo celkem 26, v posledním sledovaném školním roce 2014/2015 už byl jejich počet několikanásobně vyšší a to právě 346. Nyní můžeme říci, že při pohledu na vývoj státních školek, které byly uvedeny v předešlé kapitole, a soukromých, které uvádím zde, je patrná nepřímá úměrnost. Čím vyšší je počet soukromých školek, tím nižší je počet těch státních.

Soukromé mateřské školy mohou být alternativního zaměření, mohou to být firemní školky, či pouze hlídací kluby, kde se děti nijak nerozvíjí a jsou pouze pohlídány na určitý časový úsek.

¹⁹ PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Soukromá a firemní školka od A do Z: jak založit a provozovat soukromé nebo firemní zařízení předškolní výchovy*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4699-9.

²⁰ Školy a školská zařízení v České republice [online]. Praha: Český statistický úřad, 2015, 32 s. [cit. 09-04-2018]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/documents/>>

Pro lepší orientaci a případné srovnání harmonogramů dne přikládám plán soukromé školky a jeslí:²¹

- 7:00 – 8:30 – příchod do školičky, volná hra (připravené hrací koutky dle týdenního plánu)
- 8:30 – 9:00 - volná hra dětí
- 9:00 – 9:45 - výtvarné, pohybové, hudební, literárně-dramatické a poznávací aktivity
- 9:45 – 10:15 - svačinka + hygienické návyky
- 10:15 – 11:45 – procházky, výlety, akce (rozvoj pohybových schopností a dovedností)
- 11:45 – 13:00 - hygiena, oběd, popř. odchod dětí domů
- 13:00 – 15:00 – odpočinek s pohádkou
- 15:00 – 15:30 - svačinka, popř. odchod dětí domů
- 15:30 – 17:30 – zájmové kroužky / pobyt venku/ volná hra / odchod dětí domů

2.7 Individuální vzdělávací program

Vhledem k mému tématu bakalářské práce jsem zahrнула ještě kapitolu věnující se individuálnímu vzdělávání v mateřských školách.

Individuální plán nemusí být vypracováván pouze pro děti se zdravotním postižením, ale také pro děti problémové nebo naopak nadané. V běžných mateřských školách už bývají tyto plány samozřejmostí a jejich podoba závisí pouze na pedagogických pracovnících.

„Individuální vzdělávací program (plán) by měl být konzultován a schválen rodiči dítěte, popřípadě zpracován i s určitým odborníkem.“²²

Výčet toho, co bývá obsahem programu, je převzat od Bečvářové (2003, s. 63).²³ Zpravidla to bývá:

- osobní údaje o dítěti;

²¹ denní plán je převzatý ze soukromé školky, která byla zkoumána a nepřeje si být uváděna – jedná se o soukromou mateřskou školičku a jesle na Praze 8

²² BEČVÁŘOVÁ, Zuzana. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071785377. s 63.

²³ BEČVÁŘOVÁ, Zuzana. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071785377. s 63.

- základní rodinná anamnéza;
- přesná diagnóza dítěte – stav a chování na začátku docházky do mateřské školy;
- určení odborného konzultanta;
- vymezení spolupráce s rodiči dítěte a s dalšími odborníky;
- pedagogická diagnostika všech oblastí osobnosti dítěte;
- cíl individuálního působení;
- konkrétní výčet speciálních pedagogických postupů včetně určení pomůcek ve všech problémových oblastech, které budou individuálně, či skupinově realizované a při frontálních činnostech zohledňované;
- vyhodnocování pedagogických záměrů, s individuální časovou četností – zhruba po dvou měsících a povinně pololetně, vždy s konkrétními závěry a dalšími pedagogickými záměry pro další práci;
- shromažďování pracovních listů a výtvarných prací dětí a jejich vyhodnocování jako diagnostického materiálu;
- podpis autora plánu, konzultanta, souhlas rodičů.

Integrace dětí se zdravotním postižením

Ve směrnici MŠMT k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení, č.j.: 13 710/2001-24 ze dne 6.6.2002 definuje co se rozumí integrací žáka.

„Individuální integrací žáka se rozumí:

a) jeho vzdělávání ve třídě mateřské školy, základní školy, střední školy nebo vyšší odborné školy, která není samostatně určena pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami při současném zajištění odpovídajících vzdělávacích podmínek a nezbytné speciálně pedagogické nebo psychologické péče

b) jeho vzdělávání ve třídě speciální školy samostatně určené pro žáky s jiným druhem nebo stupněm postižení

Skupinovou integrací se rozumí vzdělávání žáka ve speciální třídě nebo specializované třídě zřizované podle zvláštních předpisů. V některých vyučovacích předmětech se žáci mohou vzdělávat společně s ostatními žáky školy a v rámci svých možností jsou zapojeni do všech aktivit mimo vyučování.“

Integrace zdravotně postižených dětí čeká víceméně všechna školská zařízení vzhledem k nadcházející inkluzi. Je otázkou, zda-li jsou na to zařízení připravena jak personálně tak případně prostorově. Pro všechny to je velké sousto, ale pokud budeme vstřícní novým změnám, které budou pro společnost přínosné, inluze by nám měla zaručit lepší rozvoj dětí jak nějakým způsobem znevýhodněných, tak i těch „normálních“, protože se setkají s novými životními situacemi. Výuka bude nejspíš probíhat jinak a budou moci být i třeba užiteční, pokud budou pedagogové potřebovat. Potřeba být užitečný je pro děti nesmírně prioritní, cítí se pak důležitější a jako součást fungujícího celku.

Individuální přístup je něčím, co by v demokratické společnosti mělo být samozřejmostí. Každý člověk je jiný, a proto je nereálné se všemi zacházet zcela stejně.

3 Praktická část

3.1 Metody výzkumu

Prováděla jsem výzkumnou sondu kvantitativního charakteru formou dotazníkového šetření a jako doplňkovou metodu ještě vlastní pozorování, při kterém jsem ve všech zařízeních strávila přibližně stejný čas a snažila jsem se zaměřit na stejnou činnost, což byla v tomto případě výtvarná výchova nebo jiné tvoření.

Použitím těchto dvou metod jsem chtěla dosáhnout porovnání toho, jak to vidí a cítí rodiče a toho, jak to v daném zařízení skutečně funguje. Neméně podstatný je i důvod volby daného zařízení rodiči a jaká kritéria při nich uplatňovali.

Metoda dotazníku:

Hlavním bodem praktické části je dotazník, který měl osm otevřených, uzavřených i polootevřených otázek. Dotazník byl dán v zařízeních v písemné formě, ale i na internetu. Celý výzkum byl anonymní. Návratnost v písemné formě byla velmi malá, proto jsem byla nucena přistoupit a čerpat především z internetové verze.

Rodičům byl vysvětlen záměr a téma šetření.

Celkově „internetová“ skupina respondentů byla více otevřená a na otevřené otázky odpovídali více než jedním slovem na rozdíl od respondentů v tištěné podobě, kteří odpovídali přímo v předškolních zařízeních. Zjistila jsem, že obě skupiny respondentů resp. rodičů jeví zájem o výsledek mého šetření a rádi by dostali nějaké zhodnocení.

Popis výzkumného vzorku dotazníku:

Výzkumný vzorek pro dotazníkové šetření tvořilo několik typů různých předškolních zařízení. Vzhledem k internetové formě distribuce dotazníků mezi respondenty, je více než pravděpodobné, že zařízení se nacházela v rámci celé České republiky. Papírově byl dotazník rozdán do několika zařízení, ale návratnost byla mizivá.

Internetový průzkum zajistil různorodost zařízení a průkaznější odpovědi.

Metoda vlastního pozorování:

Druhou částí výzkumu bylo pozorování v jednotlivých předškolních zařízeních. Snažila jsem se vybrat si stejnou činnost, která byla pro děti připravena a také stejný časový úsek. Na výtvarném tvoření se dalo výborně pozorovat, jak individuálně paní učitelky/vychovatelky/tety k dětem přistupují. Neméně podstatným kritériem mého

pozorování bylo i to, s jakým zájmem pracovníci k dětem přistupují a jakou úroveň činnosti pro ně mají připravenou.

Všímal jsem si také rozdílných prostorových podmínek, které k výsledku mohly také přispět – jedno zařízení má pouze jednu učebnu na všechny činnosti, další má speciálně vybavenou místnost na výtvarné činnosti a poslední má sice jednu, ale velmi rozlehlou hernu s rozdělenými činnostmi.

Popis výzkumného vzorku pozorování:

Zvolila jsem od každého zařízení jeden typ, kdy jsem chtěla pozorování využít proto, aby se odpozorovaly činnosti podložené dotazníkem. Bylo pečlivě vybráno jedno zařízení státní, soukromé a jedno centrum předškolní docházky. Ve státním zařízení a centru předškolní docházky byly dvě pedagožky na diametrálně odlišný počet dětí a v soukromém zařízení byly tři tety na podobný počet dětí jako ve státním zařízení.

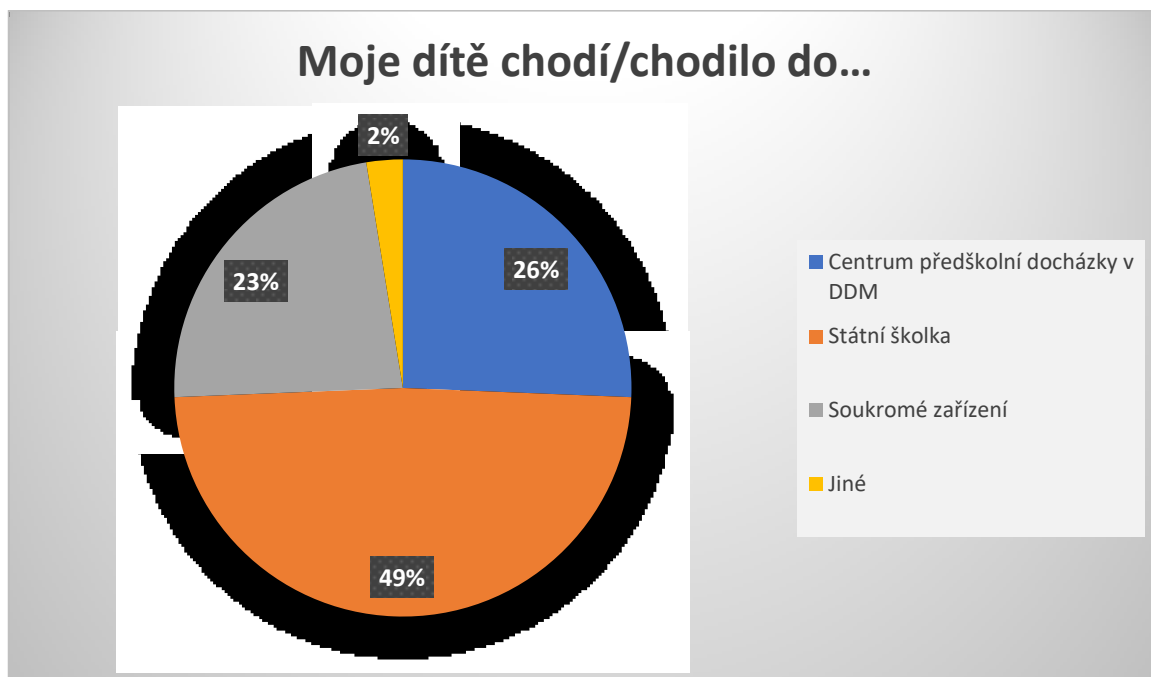
3.2 Vlastní výzkum – dotazníkové šetření

Snažila jsem se jednotlivé otázky, které dotazník obsahoval, rozebrat a logicky nad nimi uvažovat a nad některými polemizovat. Rozborem otázek se snažím blíže dosáhnout k hypotéze, kterou jsem si touto prací vytyčila. Otázky jsou skládány do grafů a blíže komentovány.

Dotazníkové šetření je rozděleno na tři části podle zkoumaného zařízení: Centra předškolní docházky v Domech dětí a mládeže (dále jen DDM), státní mateřské školy (dále jen SMŠ), soukromá předškolní zařízení (dále jen SPZ).

1) Moje dítě chodí/chodilo do...

- a) Centrum předškolní docházky v DDM (CPD)
- b) Státní školka
- c) Soukromá zařízení
- d) jiné (prosím napište)

Tuto otázku jsem položila jako první všem stejně a dále bude dotazníkové šetření rozděleno na části podle zařízení, kde rozeberu jednotlivé otázky u každého z nich.

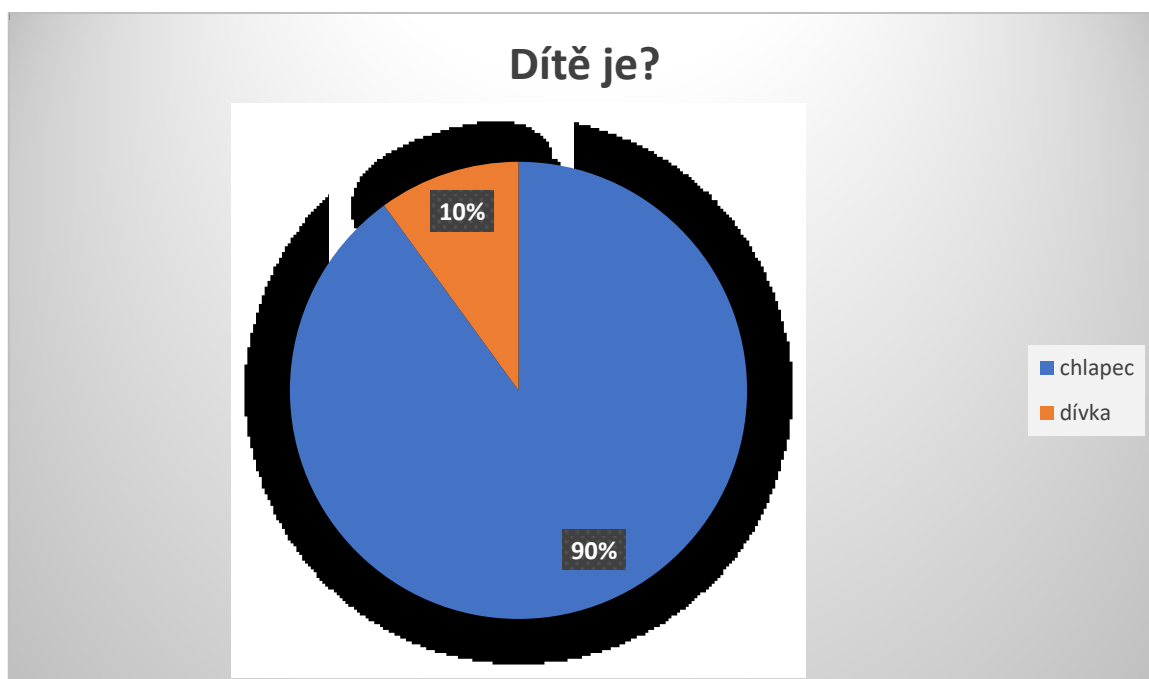
Je to bráno jako ukázka rozmanitosti a četnosti respondentů u jednotlivých zařízení. Nebylo pro mě důležité, zda dítě do daného typu zařízení chodí, či chodilo v blízké minulosti. Tímto jsem si také otevřela možnost více respondentů, aby byl můj průzkum průkazný.

Nejméně odpovědi se vyskytlo v sekci jiné, kdy bylo anonymně dopsáno, že se jedná o chůvu, ke které dítě dochází pouze když je matka v práci a je to spíše hlídání dětí při pracovní době rodičů.

3.2.1 Centrum předškolní docházky v DDM (CPD)

1) Dítě je?

- a) chlapec
- b) dívka

První otázka sloužila k přiblížení poměru děvčat a chlapců v těchto typech zařízení. Je zcela patrné, že četnost chlapců je několikanásobně větší než dívek i přes nevelký počet respondentů. Není zcela jasná příčina, jelikož se rodí více dívek, ale mou domněnkou je to, že dívky zůstávají déle doma s matkami na mateřské dovolené. Chlapci začnou docházet do zařízení v mladším věku než dívky, rodiče to přisuzují tomu, že jsou živější a méně plačtiví a chtějí dříve do kolektivu.

Při bližším zkoumání se nám toto potvrdí, protože děvčata jsou mnohem klidnější a déle udrží pozornost u jedné činnosti než chlapci a vystačí si i samy (kreslení, skládání puzzle atd.). Naopak chlapci mají neustálou potřebu získávat si pozornost druhých lidí a to jak dospělých tak dětí.

Proto skupina, kde je většina chlapců je mnohem živější a náročnější na plánování denního programu. Tvořivé činnosti jsou také mnohem větší problém než u skupiny více smíšené či spíše dívčí. Chlapci jsou méně šikovní (ne vždy, ale zpravidla tomu tak bývá), což vede i k tomu, že je činnost dříve přestane bavit, protože mohou vidět, že výsledek je například horší, než by si přáli, či než mají dívky.

2) Proč jste si vybrali tento typ zařízení pro předškoláky?

Otázka byla otevřená, a proto se rodiče měli možnost rozepsat ve všech ohledech. Odpovědi jsem rozdělila do čtyř skupin podle zdůvodnění rodičů: lepší adaptace na prostředí školky před nástupem do klasické státní mateřské školy, mladší sourozenec (matka chce mít více času na miminko na mateřské dovolené), cizinci – zlepšení českého jazyka, pracovní příležitost matky.

Nejčtenější byla péče o mladšího sourozence, kdy matkám vyhovuje čas, který děti v zařízení tráví a vyzvedávají si ho procházkou v obědový čas, protože většina jich bydlí poblíž.

3) Prosím ohodnoťte následující aspekty v zařízení.

(hodnoťte jako ve škole)

	1	2	3	4	5
atmosféra zařízení	9		1		
komunikace s rodiči	10				
individuální přístup k dětem	10				
míra rozvoje dětí	8	1	1		
denní program dětí	7	1	2		
Vaše spokojenost se zařízením	9	1			

Rodiče odpovídali spíše kladně na celou tuto tabulku, jediné odchylky se nacházely v denním programu dětí, kdy by si představovali bohatší program či větší rozvoj dětí v oblasti grafomotoriky. Vzhledem k věkovému složení dětí ve skupině, kde je průměr kolem tří let, jsou tato cvičení adekvátní. Všichni dodávají, že při tak nízkém věku dětí je tedy možné pouze v menší míře podnikat s nimi těžší úkony.

Hodnocení probíhalo známkováním jako ve škole a dopadlo dle mého názoru kladně.

4) Kolik času děti tráví v zařízení?

- a) 5 hodin a méně
- b) 5-8 hodin
- c) více než 8 hodin
- d) jiné

100% shoda byla způsobena tím, že zařízení má pouze dopolední fungování od 8:00 do 13:00 hod. Je tedy zcela jasné, že nemohli ani zvolit jinou možnost. Centra předškolní docházky v Praze 9 fungují ve stejném harmonogramu. Samozřejmě mají rodiče možnost úpravy vyzvedávání při nějaké mimořádné situaci či na kratší časové údobí.

5) Kolik dětí se v daném kolektivu jedné třídy/skupiny nachází?

- a) méně než 10 dětí
- b) 10-14 dětí
- c) 15-20 dětí
- d) 21-25 dětí
- e) více než 25 dětí

Odpovědi se liší pouze z prostorových důvodů zařízení, kdy kapacita jednotlivých skupin je buď 12 nebo 15 dětí. U CPD v DDM se často děti dělí na dvě skupinky a každá je v jedné třídě, kde s nimi pedagogové buď odděleně nebo společně pracují. Také záleží na každém školním roce, kolik tříd o 15 či 12 dětech se otevře podle počtu přihlášených. Maximální počet jsou dvě skupiny po 15 dětech. Zpravidla bývá skupina jen jedna.

6) Kolik vychovatelů/pedagogů/tet je na tento kolektiv?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) více

Otázka s velmi jednoznačnou odpovědí všech dotazovaných. Dva pedagogové na kolektiv 12-15 dětí dokazuje, že přístup může být velmi individuální. Obě se nacházejí v zařízení po dobu čtyř hodin, kdy se jejich pracovní doba překrývá, jednu hodinu denně je s dětmi pouze jedna z nich, a to v době příchodu dětí (8:00 - 9:00hod.) a odchodu dětí (12:00 - 13:00hod). V ranní hodině mají děti většinou volnou hru, než se všechny sejdou a v poledním čase jsou venku a hrají hry na zahradě, kde vyčkávají příchodu rodičů. Jeden pedagog na plný počet dětí bývá tak půl hodiny, než se všichni sejdou a nebo naopak když postupně odcházejí domů.

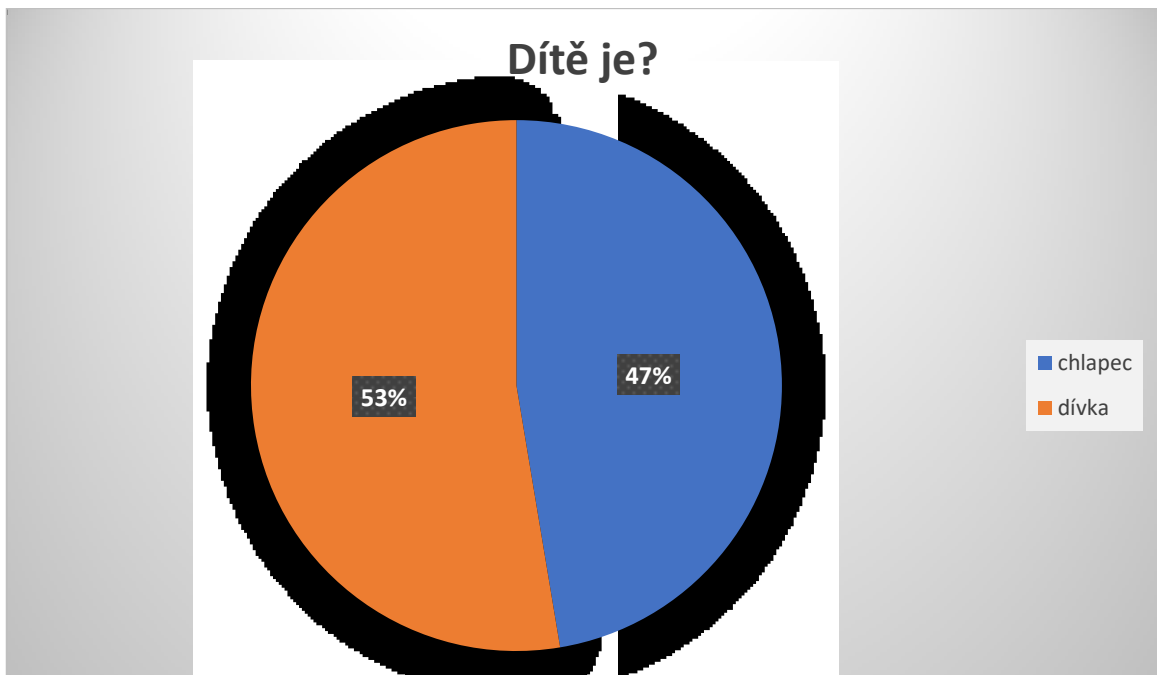
7) Na závěr prosím napište, co byste chtěli na tomto předškolním zařízení změnit?

Posledním bodem byla otevřená otázka zaměřená na případné změny. Objevovali se hodně odpovědi o prodloužení otevírací doby CPD at' už do dřívějšího rána nebo do pozdnějšího odpoledne. Paradoxem u toho bylo, že v případě prodloužení do odpoledních hodin byli rodiče ochotní dávat dětem každý den oběd na přihřátí a druhou svačinu. Celkový koncept rodičům vyhovuje, jen by někteří uvítali více aktivit mimo CPD DDM. Někteří jako drobnou, spíše nevýznamnou poznámku uvedli, že by snížili věkový rozdíl mezi dětmi nebo že by rozdělili skupinu na dvě – na mladší a starší děti. Aktuálně se v CPD nachází děti dvou a půl leté ale také jedno šestileté a rozdíl je opravdu znatelný. Zaujalo mě také, že padla zmínka o pomůckách pro leváky (jako například nůžky), které jsou v CPD ve velmi malém množství, či zcela chybí.

3.2.2 Státní mateřská škola

1) Dítě je?

- a) chlapec
- b) dívka

Překvapivě vyvážené odpovědi, kdy je nepatrně více dívek než chlapců. Nicméně můžeme říci, že je to pouze náhodný jev vzhledem k lichému počtu respondentů u tohoto typu zařízení. Ve státních školkách by se nám tedy nacházel vyrovnaný poměr počtu dívek a chlapců, což by korespondovalo s tím, že alespoň jeden rok státní školky je povinný, ovšem ne s tím, že se rodí obecně více dívek než chlapců.

2) Proč jste si vybrali tento typ zařízení pro předškoláky?

U této otázky jsem čekala velkou rozmanitost odpovědí, nicméně se objevovalo pouze pět oblastí. Nejčastější odpovědí bylo, že se školka nachází blízko bydliště. Takto odpovědělo sedm respondentů. Dopravní dostupnost dané školky je opravdu důležitá pro pracující či jinak vytížené rodiče. Někteří také dodávali, že je pro ně důležité mít poblíž školky prarodiče nebo jiné členy rodiny, kvůli případnému vyzvedávání dětí. Na druhém místě v četnosti odpovědí stojí cena a že státní školka poskytuje klasickou přípravu pro další školský systém.

Obě tyto myšlenky měly celkem po čtyřech hlasech. Je na tom tedy patrné, že lidé volí státní školku také z obavy něčeho jiného, než je klasický školský systém a chtějí, aby dítě v budoucnu pokračovalo klasickou cestou a pravděpodobně nebudou volit žádné alternativy. Finanční hledisko je jedním z hlavních kritérií u většiny rodičů, a proto také volí předškolní vzdělávání touto cestou, protože je to zpravidla jedna z nejlevnějších variant. Ovšem záleží, jestli to není na úkor kvality poskytovaných služeb.

Mezi poslední dvě skupiny odpovědí opět se stejným počtem hlasů (dva hlasy) patřilo, že státní školka je povinná. Opravdu nejpřekvapivější byly odpovědi: Nevím, které se vyskytly dvakrát. Jestliže rodič neví, proč zvolil to či ono zařízení, kladu si otázku, jestli nad svým potomkem přemýšlí a záleží mu na něm.

3) Prosím ohodnoťte následující aspekty v zařízení

(hodnoťte jako ve škole)

	1	2	3	4	5
atmosféra zařízení	13	4	2		
komunikace s rodiči	13	3	3		
individuální přístup k dětem	6	8	4	1	
míra rozvoje dětí	11	6	1	1	
denní program dětí	7	8	2	2	
Vaše spokojenost se zařízením	8	9	1		

Kdybych měla poukázat na aspekt, který tu vyšel jako nejzápornější, tak by to bohužel byl individuální přístup k dětem. Ze stran rodičů se nejedná o vyloženou nespokojenost, nicméně cítí, že by přístup k dětem mohl být více individuální. S přístupem je spojen i denní program dětí, který byl hodnocen vcelku průměrně a může na to mít vliv právě přístup pedagogů k dětem. Program je nedostatečně upraven na věkové a vývojové individuality dětí. Jedna aktivita je předkládána různě starým a jinak myšlenkově vyspělým dětem. Děti pak mohou mít pocit, že jejich práce je ošklivá a nepovedená, jen z toho důvodu, že nebylo vhodně upraveno zadání na jejich schopnosti. Naopak starší či vyspělejší děti se mohou nudit a narušovat tak chod aktivity tím, že pozornost bude směřována především na ně.

Nejkladněji byla hodnocena atmosféra zařízení a komunikace s rodiči. Podle toho, jaký mají pedagogové přístup k rodičům, hodnotí celkovou atmosféru zařízení.

4) Kolik času děti tráví v zařízení?

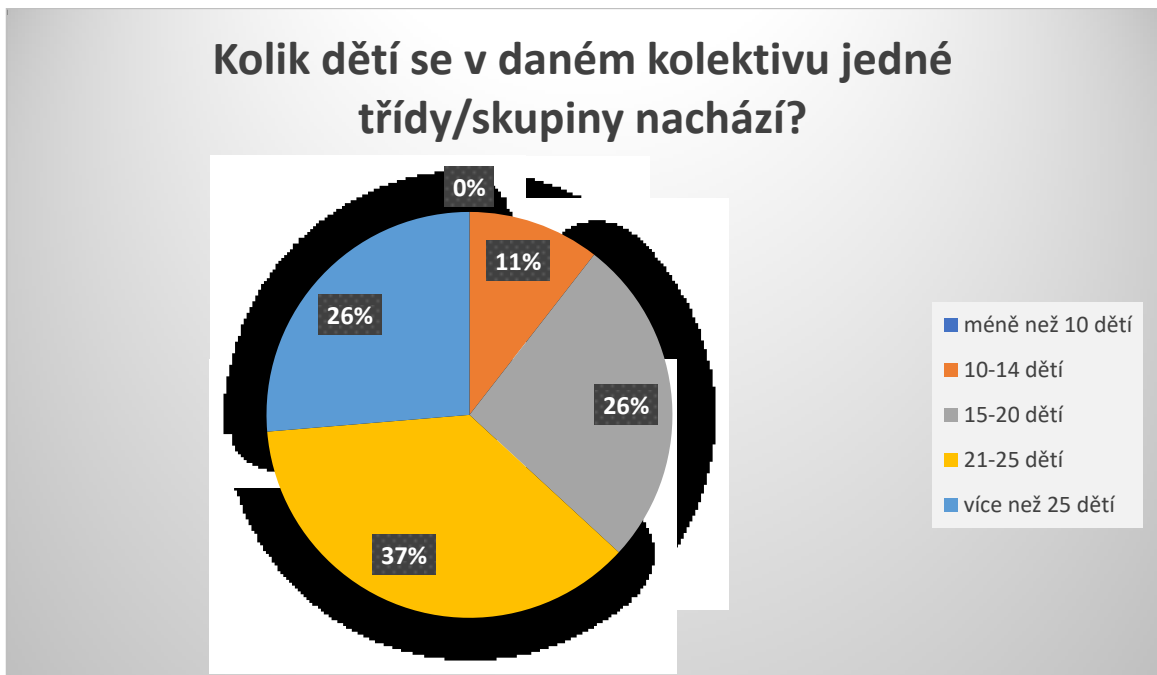
- a) 5 hodin a méně
- b) 5-8 hodin
- c) více než 8 hodin
- d) jiné

84% dětí tráví v zařízení 5-8 hodin denně, znají tedy běžný celodenní chod školky včetně oběda a spinkání. Většina státních školek nabízí celodenní docházku včetně stravy, což volí převážná většina rodičů. Pokud dítě odchází po obědě může to být tím, že se teprve adaptuje na prostředí školky, má mladšího sourozence a tedy matka může vyzvedávat dříve a nebo samozřejmě je pro dítě pobyt v zařízení těžký z psychického hlediska – stesk po domově, po rodičích.

5) Kolik dětí se v daném kolektivu jedné třídy/skupiny nachází?

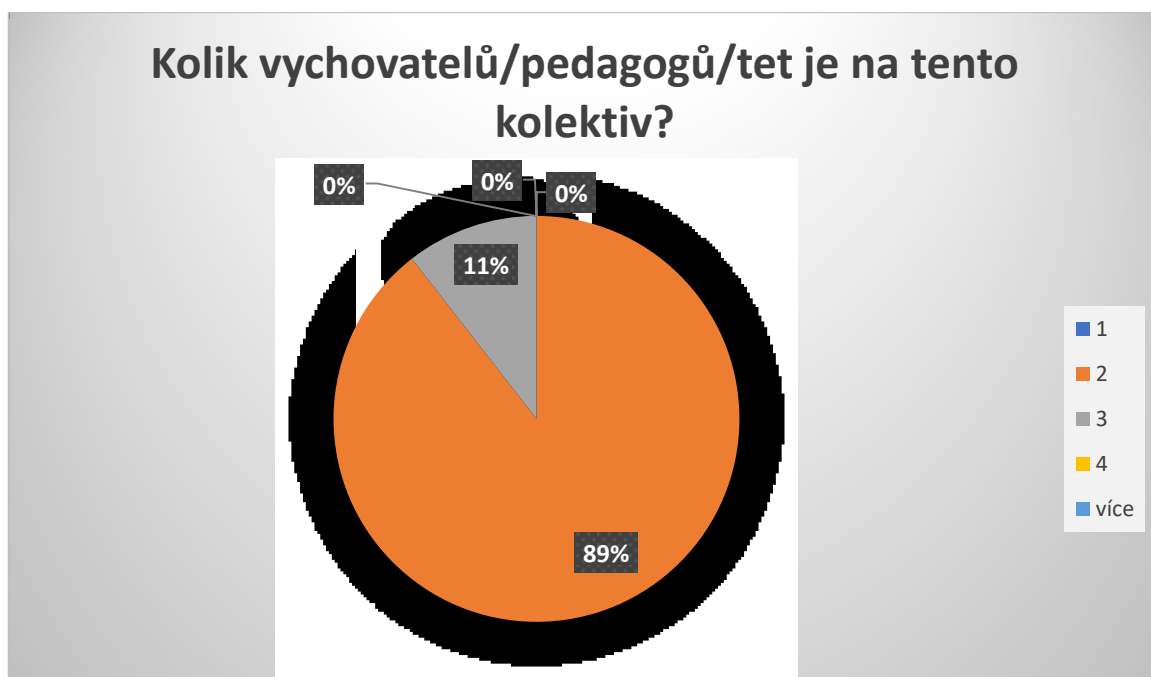
- a) méně než 10 dětí
- b) 10-14 dětí
- c) 15-20 dětí
- d) 21-25 dětí
- e) více než 25 dětí

Počet dětí v jedné třídě ve státních školkách je podle mého průzkumu velmi různorodý. Jsou třídy, kde se nachází 10-14 dětí, nicméně tento případ není tak četný. Stejně četnosti odpovědí se mi dostalo u bodu c) 15-20 dětí a e) více než 25 dětí. Tyto dvě odpovědi jsou od sebe co do počtu dětí opravdu dosti vzdálené, ale bohužel vysoký počet dětí ve státních školkách je realitou, a proto je větší problém s individuálním přístupem k dětem. Nejčastěji se dle mého šetření můžeme setkat se třídou průměrně o 23 dětech. Odpovědělo tak 37% respondentů.

6) Kolik vychovatelů/pedagogů/tet je na tento kolektiv?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) více

17 respondentů z 19 odpovědělo, že ve školce se na daný kolektiv nachází dva učitelé/vychovatelé. Je patrné, jaké jsou v zařízeních rozdíly. Odpovídali tak rodiče o zařízeních, kde je 15-20 dětí, ale i více než 25 dětí. Rozdíl minimálně deseti dětí by vyžadoval přinejmenším o jednoho vychovatele/učitele více. Kolektiv o více než 25 dětech se dvěma dospělými bohužel nemůže dostávat stejnou péči jako kolektiv 15 dětí se stejným počtem dospělých. Rozdíl je opravdu velmi znatelný. Naopak pouze dva rodiče odpověděli, že v jejich zařízení jsou tři učitelé/vychovatelé. Jeden v případě 20-25 dětí a druhý kdy je více než 25 dětí. Je velmi znepokojivé, že při tak vysokém počtu dětí jsou pouze dva dospělí. Tento vzorek tvoří 89% případů. Tohle mě vede k otázce, jak můžou státní školky fungovat podle stejných pravidel, když je takový markantní rozdíl v péči o dítě, kterou může nabídnout. Je zcela logické, že pokud na jednoho učitele připadá průměrně 14 dětí bude péče jiná než v případech, kde je poměr dětí na učitele poloviční.

7) Na závěr prosím napište, co byste chtěli na tomto předškolním zařízení změnit?

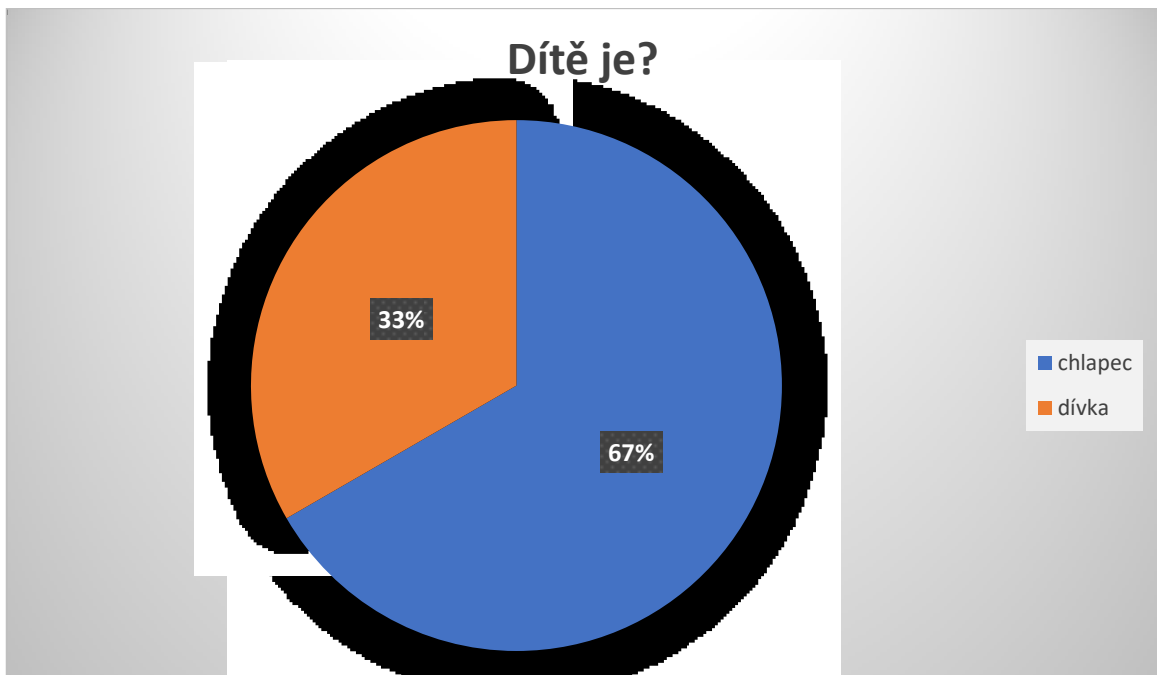
Odpovědi u této otázky byly rozmanité ve všech směrech. Například rodiče zmiňovali absenci pomůcek pro leváky, špatnou stravu, nevyhovující spací část aj. Z hlediska, které zkoumám se některým rodičům zdál nevyhovující počet dětí na třídu a nedostatečný počet učitelů na tento kolektiv. To se samozřejmě odráží i v přístupu k dětem, který není a ani nemůže být takový, jaký bychom si přáli. Poměr jeden učitel na šest dětí je v případě státních školek velmi „v nedohlednu“.

Četnou odpovědí bylo také „nic“ nebo „nevím“. Na tom vidíme, že někteří rodiče nad dotazníkem příliš nepřemýšleli a volili rychlou a osvědčenou odpověď.

3.2.3 Soukromé mateřské školy

1) Dítě je?

- a) chlapec
- b) dívka

Tento výsledek potvrdil mé zkušenosti ze zařízení, že chlapců je v SMS vřdy o dost více. I při tak malém počtu devíti respondentů se mi dostalo 67% odpovědí od rodičů chlapců. Jak jsem již zmiňovala v předchozích kapitolách, chlapci jsou zpravidla mnohem živější a dříve se přestanou vázat na matku než dívky. Může se ovšem jednat pouze o náhodný jev.

2) Proč jste si vybrali tento typ zařízení pro předškoláky?

Otázka číslo dvě byla otevřená a rodiče mohli uvést jakýkoliv důvod, avšak se vyskytovaly i shody v odpovědích. Čtyři z devíti respondentů odpověděli, že jim vyhovuje volná docházka dětí – mohou chodit kolikrát v týdnu chtějí. S tím byly spojeny i finanční důvody – platba pouze za ty dny či půldny, které dítě skutečně „odchodí“. Dva respondenti napsali, že hlavním kritériem výběru byla vzdálenost od práce nebo od prarodičů dítěte, kvůli vyzvedávání. Kladný a individuální přístup k dětem se objevil v responzích hned dvakrát, přičemž jednou bylo do závorky ještě dopsáno a zdůrazněno, že zařízení mělo kladné ohlasy na individuální program, což bylo klíčové při výběru předškolního zařízení. Ani kolektiv dětí není pro rodiče nepodstatný, protože v jednom případě bylo vybráno soukromé zařízení z důvodu docházky kamaráda dítěte.

3) Prosím ohodnoťte následující aspekty v zařízení

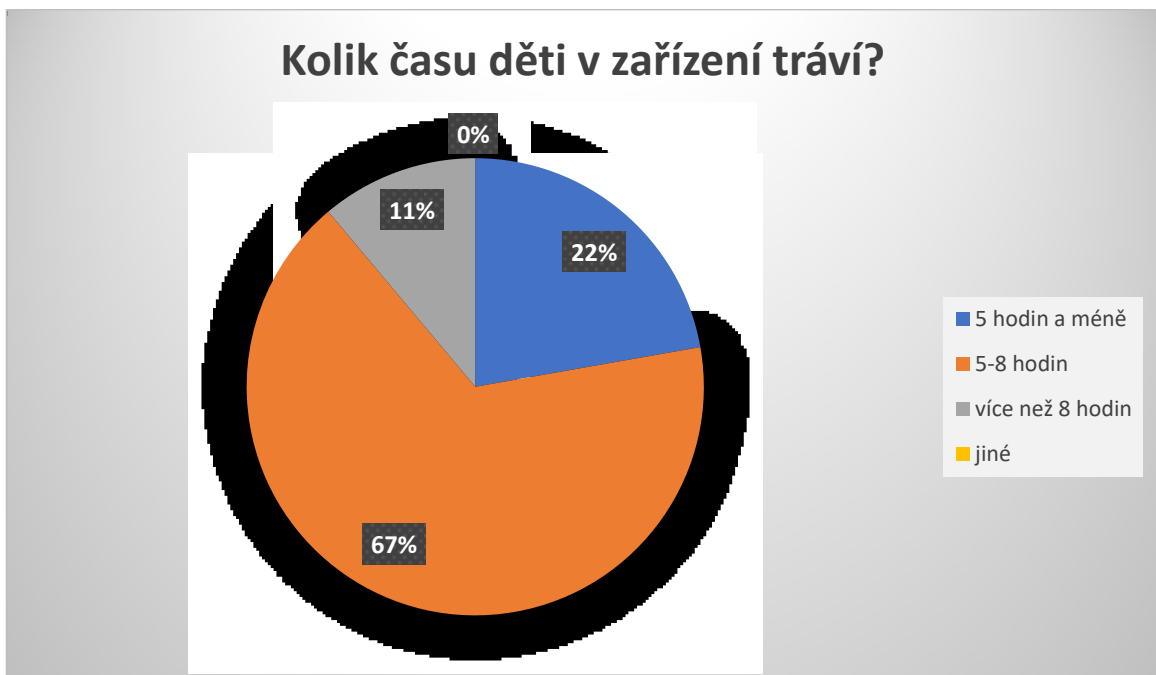
(hodnoťte jako ve škole)

	1	2	3	4	5
atmosféra zařízení	8	1			
komunikace s rodiči	3	5	1		
individuální přístup k dětem	8	1			
míra rozvoje dětí	5	3	1		
denní program dětí	4	5			
Vaše spokojenost se zařízením	6	3			

Nejslabším článkem této kategorie se překvapivě stala komunikace s rodiči, kdy pět rodičů je víceméně spokojeno, tři rodiče jsou spokojeni velmi a jeden průměrně. Naopak velmi kladně je hodnocena atmosféra zařízení a individuální přístup k dětem, kdy oba tyto aspekty obdržely osm nejpozitivnějších možných hodnocení z devíti. U míry rozvoje dětí je patrná různorodost zařízení a pohledu rodičů na věc. Celková spokojenost se soukromými zařízeními je velmi kladná v šesti případech a ve třech jen nepatrně horší – hodnoceno známkou 2.

4) Kolik času děti tráví v zařízení?

- a) 5 hodin a méně
- b) 5-8 hodin
- c) více než 8 hodin
- d) jiné

Nejvíce, tedy 67% (6 odpovědí z 9), dětí dochází do SMŠ na 5-8 hodin, což se dá považovat za klasický režim školky. Dvě děti chodí pouze na 5 hodin a méně. To může být dáno tím, že se pouze adaptují na prostředí, jako tomu je ve většině případů u CPD, nebo že školka umožňuje tento zkrácený režim a rodiče mají možnost vyzvedávání v polední době ať už sami, či mají „k ruce“ prarodiče. Na více než osm hodin do školky dochází pouze jedno dítě z devíti dle odpovědí.

5) Kolik dětí se daném kolektivu jedné třídy/skupiny nachází?

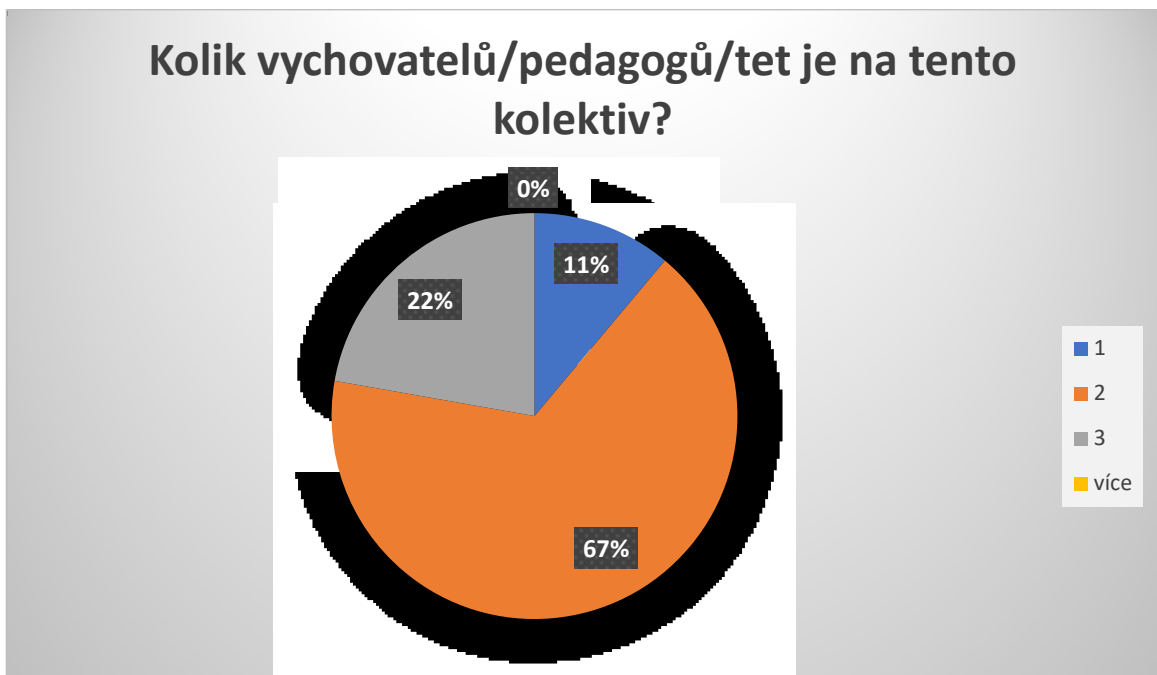
- a) méně než 10 dětí
- b) 10-14 dětí
- c) 15-20 dětí
- d) 21-25 dětí
- e) více než 25 dětí

Jedno dítě z devíti chodí do kolektivu 10-14 dětí. Zbylých osm je rozděleno přesně půl na půl buď v zařízení s 15-20 dětmi anebo s 21-25 dětmi. Je tedy vidět, že soukromá zařízení mají zpravidla přibližně stejný počet dětí, a to průměrně kolem 20. Soukromá zařízení se snaží o menší kolektivy dětí, ale v dnešní době je velká poptávka po umístění dítěte předškolního věku do zařízení a tedy jsou nucena navyšovat kapacity, aby poptávka byla alespoň z části pokryta. Je to také dáno tím, že pokud se dítě nedostane do státní školky z jakéhokoliv důvodu, rodiče skoro ve všech případech přistoupí k řešení umístit dítě do školky soukromé za jakoukoliv cenu a to doslova. K finančnímu hledisku v této „krizové“ situaci přihlíží spíše méně, pokud je částka pro rodinný rozpočet snesitelná.

6) Kolik vychovatelů/pedagogů/tet je na tento kolektiv?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) více

Šest respondentů odpovědělo, že v SMSŠ jsou dva vychovatelé/tety. Jeden respondent odpověděl, že v SMSŠ je jedna teta a dva respondenti odpověděli, že kolektiv mají na starosti celkem tři vychovatelé/tety. V případě tří vychovatelů/tet se jednalo o větší skupiny dětí a to průměrně okolo 23. Malý kolektiv 10-14 dětí měla dle odpovědí na starost jedna teta.

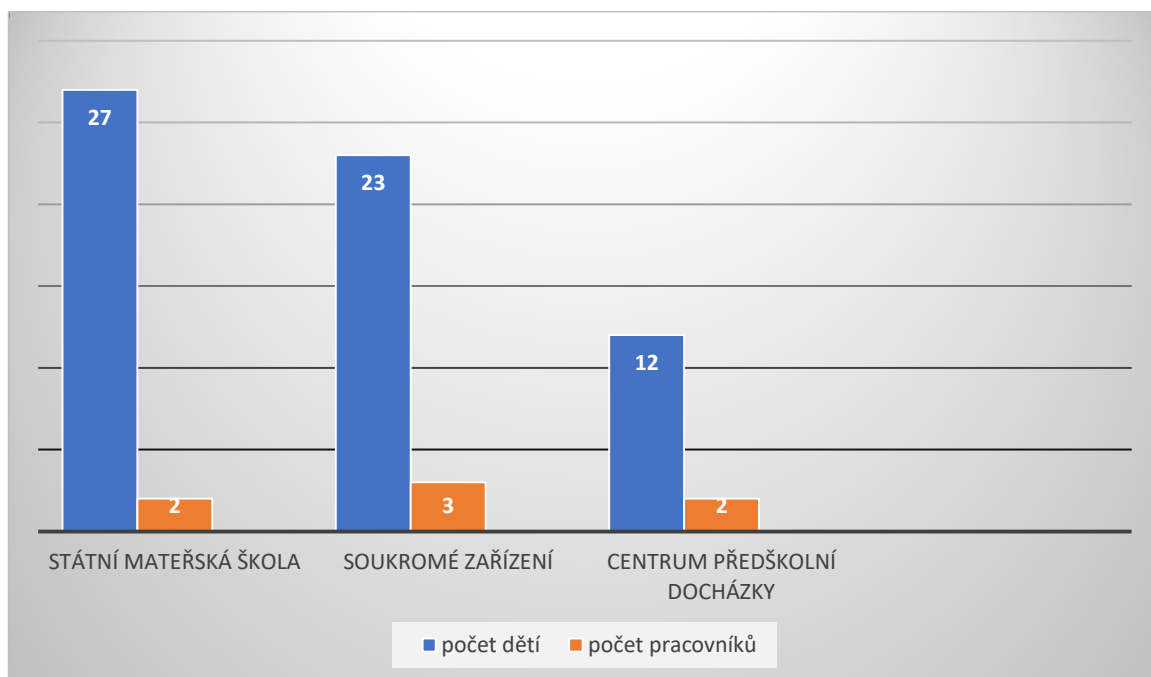
7) Na závěr prosím napište, co byste chtěli na daném zařízení změnit?

Rodiče jsou se SMS spíše spokojeni a proto nevyžadují žádné velké změny. Jen někteří uvedli, že by uvítali vzájemné zlepšení komunikace, například pomocí moderních technologií. Někteří také překvapivě uváděli, že by uvítali občasnou možnost umístit dítě do SMS přes noc.

3.2.4 Shrnující pohled na sledovaná předškolní zařízení

V první otázce vyšlo, že je nesrovnatelně větší počet chlapců ve všech zařízeních, ale to považuji za irelevantní a může se jednat o náhodný jev, proto to nebudu dále komentovat.

Zásadním rozdílem je počet dětí na jednoho pracovníka, který je jedním z nejzásadnějších rozdílů v individuálním přístupu. Následující graf nám to přiblíží vizuálně.

Na tomto grafu vidíme zcela zásadní rozdíl v počtu dětí na dva pracovníky. Státní mateřská škola má na více než dvojnásobný počet dětí, než je tomu v CPD stejný počet pracovníků. Soukromá zařízení se lehce liší, ale použila jsem nejčastější jev v průměrném počtu dětí na dospělé.

3.2.5 Shrnutí dotazníkového šetření

Na mém dotazníkovém šetření je viditelné, jak vnímají rodiče individuální přístup k dětem a jestli se o tuto problematiku vůbec zajímají. Příjemným překvapením byl fakt, že se toto objevovalo často v otevřených odpovědích. Nejčastěji volenou formou je státní školka s běžným režimem. Důvodů je hned několik: spádová oblast, běžná příprava na další vzdělávání či povinnost chodit do státního zařízení. Velkým záporem je ovšem právě individuální přístup k dětem, který se vyskytuje jen velmi zřídka a pohled rodičů je na tuto část docházky spíše negativní. Počet pedagogů na kolektiv mnohdy hodnotí jako nedostatečný a nevyhovující.

V případě dvou pedagogů na kolektiv 30 dětí se o individuální přístup mohou snažit, ale je to technicky v podstatě nemožné. To je také důvod vyhledávání SPZ anebo CPD při DDM.

Počet dětí na vychovatele/pedagoga je podstatně menší a celkově i kolektiv dětí nebývá tak početný. Naopak u těchto typů rodiče vyzdvihovali přátelský přístup k dětem, lepší denní program, individuální přístup. Děti dochází do dopoledních center pro předškolní docházku z důvodu adaptace na prostředí následné státní školky právě proto, že přechod bude pozvolný. Nejprve si zvyknou na zhruba 10 až 15 dětí a později přejdou do kolektivu státního zařízení, kde bude stejný počet pedagogů ale počet dětí dvakrát až třikrát větší.

Pro vychovatele/pedagoga s malým počtem dětí je také jednodušší kontrola povinností dítěte, na což si v dotazníku respondenti stěžovali u státních školek. Například, že v zimě rodiče najdou v kapsáři zmuchlané mokré oblečení po pobytu venku místo toho, aby bylo na topení nebo se jinak sušilo.

Bylo také zjištěno mým studiem, že soukromé mateřské školky nabízejí delší pracovní dobu, a proto to může být i jedním z kritérií při výběru. To se ovšem nepotvrdilo, jelikož děti v zařízení tráví přibližně stejný čas jako ve školkách státních a rodiče tak ve většině případů nevyužívají celého času pracovní doby v soukromém zařízení. Pro ilustraci – soukromá předškolní zařízení nabízejí nejčastěji docházku 7:00-18:00, ale státní mateřské školy 7:00-16:30.

Shrnutím tedy může být, že většina preferuje centra předškolní docházky nebo soukromé školky právě kvůli individuálnímu přístupu, ale vědí, že státní školka je povinná a dítě tam dříve či později bude muset začít docházet.

3.3 Vlastní výzkum – pozorování

Pro své pozorování jsem si vybrala SMS na Praze - východ, CPD v DDM Prahy 9 a SPZ - soukromou školičku a jesle na Praze 8. Předškolní zařízení si přála být nejmenována.

V každém z nich jsem strávila dvě hodiny. Volila jsem pobyt při podobných aktivitách – výtvarné tvoření, aby pozorování bylo co nejprůkaznější. Výtvarná činnost trvala přibližně hodinu a půl v dopoledním čase po příchodu dětí do zařízení.

3.3.1 Centrum předškolní docházky

Bylo přítomno jedenáct dětí ve věku 2,5 – 4 let. Na začátku aktivity byly během pěti minut seznámeny s následující činností včetně názorné ukázky. Přítomny byly dvě

pedagožky, přičemž jedna vysvětlovala aktivitu a druhá chodila mezi sedícími dětmi a dotazovala se jich, jestli všichni všemu rozumí a vše chápou. Po vysvětlení činnosti (tvorba zimního obrázku formou mozaiky) si děti mohly jít hrát s hračkami s jednou pedagožkou a druhá si zavolala jedno dítě na tvorbu zimní mozaiky. Zvládlo celou aktivitu samo pouze s malou dopomocí pedagožky. Za necelou hodinu a půl měly děti hotové obrázky, kdy každé dítě tvořilo individuálně. Hrající si děti měly částečně řízenou činnost pedagožkou, aby klid ve třídě byl na tvoření dostačující.

Přístup bych tedy ohodnotila jako velmi individuální a promyšlený. Dítě má u činnosti 100% pozornost dospělého, který se mu plně věnuje.

3.3.2 Soukromá mateřská škola

V tomto zařízení bylo přítomno 24 dětí ve věku od 2 do 5 let se třemi vychovatelkami/tetami. Děti byly seznámeny s aktivitou jen velmi obecně - čeká je výtvarné tvoření. Dvě vychovatelky/tety seděly u stolečku a braly si vždy skupinku po čtyřech dětech. Třetí vychovatelka/teta si připravila pro zbytek dětí program ve vedlejší místnosti.

Čtyři děti byly vždy usazeny ke stolečku a velice podrobně jim byla vysvětlena následující činnost (tvorba přání z papíru). Když se zdálo, že všichni všemu rozumí, činnost začala za pomoci vychovatelek. V některých případech jsem měla pocit, že dětem pomáhají více než je nutné, nejspíše z časových důvodů. Snaha dětí o perfektní výsledek, ale byla oceňována pochvalami a hned jak vychovatelky/tety zaznamenaly, že má někdo nějaký problém nebo si neví rady, tak zasáhly a pomohly, poradily.

Jediný nedostatek, který jsem zaznamenala, byl pouze jeden kelímek s lepidlem, kdy děti musely vyčkávat až někdo jiný dodělá svou práci. Bylo to proto, aby vždy vychovatelka mohla dítěti s lepením pomoci a tím pádem nemohl lepit nikdo jiný.

V této fázi si myslím, že se „nelepící“ děti nudily a začínali malovat po stole, když viděly, že nemají pozornost vychovatelek/tet.

Nicméně skupinkové tvoření bylo rozhodně klíčem k individuálnějšímu přístupu a děti tak měly téměř 100% pozornost vychovatelek/tet.

3.3.3 Státní mateřská škola

25 dětí na dvě pedagožky se z počátku jevilo velmi chaoticky. Dětem bylo od 3 do 6ti let. Na stolečcích byly připraveny plachty a temperové barvy. Děti byly seznámeny s plánem

činnosti a usazeny ke stolečkům. Poté jim byly nandavány zástěrky proti umazání při čemž už děti začínaly zvědavě sahat po temperových barvách a štětcích. Paní učitelky je lehce okřikly a vysvětlily jim, že až budou všichni připravení, začne tvoření. Po úspěšné přípravě děti začaly malovat (co si představují pod pojmem „zima“).

Malování začalo a paní učitelky nejprve stály a sledovaly, jak se situace vyvíjí a po chvíli začaly „běhat“ kolem dětí. Je zcela jasné, že nemohly při tomto počtu dětí uhlídat vše. Někdo vylil temperu z kelímku, jiný si zas namočil rukávek do barvy, dalšímu spadl obrázek na podlahu. Snaha učitelek byla opravdu velká, ale v případě činnosti se všemi dětmi bylo nemožné podchytit všechny situace. Po zhruba hodině bylo domalováno a děti se odcházely umýt, kdy jedna paní učitelka byla v koupelně a pomáhala s umýváním a druhá zůstala u dětí, co ještě malovaly. Počet dětí se tak na jednu učitelku při výtvarné činnosti ještě zvýšil.

Paní učitelky se opravdu snažily o individuální přístup, ale bohužel při tom si vždy jejich pozornost vyžadoval ještě někdo jiný. Dle mého názoru by bylo v tomto případě lepší skupinkové tvoření jako v předešlých zařízeních. Dětem by se dostala lepší pozornost a péče a paní učitelky by měly lepší kontrolu nad danou činností.

3.3.4 Shrnutí pozorování

Individualizace přístupu

Mé osobní pozorování potvrdilo dotazníkové šetření, že méně dětí na vychovatelku/učitelku je lepší. Z hlediska přístupu k dětem nejhůře vyšla SMŠ, kdy tvoření probíhalo v chaosu a dá se mluvit pouze o snaze o individuální přístup k jednotlivcům.

Tvoření všech dětí najednou, nastolilo nemožnost individuálního přístupu, kdy se například někdo umazal a jedna pedagožka tedy odstraňovala „škody“ a na druhou zbylo všech 24 ostatních dětí. V SMŠ probíhalo tvoření spíše systémem „aby se to dodělalo“ než individuálním přístupem. Podchytávaly se aktuální situace a už ne tolik, když někdo potřeboval pomoci, protože tekoucí temperové barvy po tričku byli v tu chvíli podstatnějiší.

Časové hledisko

Velkým problémem je také časové hledisko, kdy za v podstatě stejný čas se musí stihnout jedna činnost v jednom zařízení s 11ti dětmi a v druhém s 25ti dětmi. Tudiž čas věnovaný jednomu dítěti by byl vždy menší i při zcela individuální činnosti. Státní školky nám dávají formu, jak by vzdělávání mělo vypadat podle osnov, ale bohužel na to ve většině případů už tak nejsou připraveny personálně.

Prostorové hledisko

Státní školka nabízela jednu velkou místnost, kde děti měly herní a vzdělávací prostor. Rozmístění hraček bylo tematické, aby děti věděly, kde co mají. Výtvarné tvoření probíhalo v jídelně u stolečků, což bylo velmi praktické, protože hned vedle byla koupelna, tudíž děti špinavé od temper neměli moc možností něco umazat a šly rovnou k umyvadlům. Na rozdíl od CPD, kde děti musí „putovat“ chodbou a ještě je čeká několik dveří. SPZ nabízelo dvě velké místnosti a koupelnu.

Kdybych měla porovnávat sociální zařízení v jednotlivých typech sledovaných školek, soukromá školička a státní školka by na tom byly nejlépe. Oboje měli dětské sociální zařízení přizpůsobené věku a výšce dětí. V soukromé školičce byla ještě navíc i sprcha pro případ potřeby. CPD bohužel takové možnosti nemá a jsou k dispozici pouze dvě dospělé toalety na dívčích záchodech a jedna na pánských. Jedinou pomůckou pro děti je zde dětské WC prkénko a stupátko u toalety a u umyvadel. Děti potřebují pomoc pedagožek, protože nedosáhnou ani na umyvadlové kohoutky.

Je zřejmé, že rozdíly v jednotlivých zařízeních nejsou jen v personálním obsazení, počtu dětí, ale i prostorových možnostech.

Hlučnost prostředí

Tento bod se váže k prostorovým možnostem zařízení, ale i k přístupu pedagožek/vychovatelek/tet. Děti byly v tichosti ve vedlejší místnosti, kde pro ně byl připraven jiný program, zatímco se tvořilo s ostatními dětmi v soukromém zařízení.

Teta mohla dětem nechat volnou hru a dále se o ně nestarat a mohly být hlučné, ale měla připravený program, kdy jim četla pohádku a nastolila tak klidový režim.

V CPD si děti hrály s hračkami, ale i tak se jednalo o řízenou činnost, protože pedagožka se je snažila zabavit a vymyslet s hračkami klidnější program, aby se „tvořící“ dítě mohlo lépe soustředit.

Státní mateřská škola vzhledem k počtu dětí na dvě paní učitelky a tomu, že tvořili všichni najednou byla nejhlučnější, a tedy podmínky pro soustředění byly nejhorší. Jak jsem již zmiňovala pomohlo by tvoření po menších skupinkách.

Závěrem mohu říci, že osobní pozorování potvrdilo dotazníkové šetření, že menší počet dětí na vychovatelku/učitelku/tetu znamená individuálnější přístup.

4 Závěr

Individuální přístup k dětem v předškolním věku, a nejen v něm, je něco, co se dá velmi špatně nařídit. Můžeme do předškolních zařízení zaměstnat více pracovníků (vychovatelů, pedagogů, tet atd.), aby se průměrný počet dětí na jednoho dospělého snížil na minimum, ale velkým faktorem i nadále zůstane lidské cítění. Člověk, který bude mít na starosti dvacet dětí se může snažit a činit mnohem individuálnější přístup než člověk, na kterého připadají třeba jen čtyři děti. Nejen počty dětí, ale celkový vztah dospělých a dětí v zařízeních by měl být harmonický a empatický, protože pokud tohle bude chybět, individuálního přístupu se nedočkáme.

Měla jsem tu možnost pracovat ve všech zkoumaných typech zařízení a musím uznat, že individuální přístup k dětem není pouze o počtech a tabulkách kolik, na jak dlouho, proč atd.

V dnešní době, kdy se do předškolních zařízení začaly přijímat i děti dvouleté (nemluvě o jeslích, kde jsou děti ještě mladší) by měl být kladen důraz na to, aby děti cítily lásku a především důvěru k někomu, kdo jim má nejméně na půl dne každý den nahradit rodiče. Při představě, že do toho všeho ještě zasáhne inkluze, která přímo vyžaduje individuální přístup, mám obavu, že celý systém předškolního vzdělávání bude rozhozený a chaotický. Sama vím z různých pracovních školení, jaké podmínky musí například splňovat Domy dětí a mládeže pro zlepšení výuky. Například na skupinu deseti dětí musí být minimálně tři děti tzv. ohroženy školním neúspěchem, aby Domy dětí a mládeže dosáhly podpory na zlepšení inkluzivního vzdělávání.

Vzhledem k tomu, že jsou to pouze volnočasová zařízení a centra předškolní docházky fungují pouze jako dopolední kroužek, bude zavedení inkluze právě zde velkým kamenem úrazu. Individuální přístup ke každému dítěti bude zhoršen a ani dítě, které se bude vzdělávat inkluzivně nedostane takovou péči, jakou by potřebovalo.

Ve své práci jsem chtěla dosáhnout cíle, kterým bylo srovnání jednotlivých zařízení z hlediska individuálního přístupu k dětem. Zajímalo mě, jaký pohled na to mají rodiče – to bylo zkoumáno pomocí dotazníkového šetření, a jaká je skutečná realita – zkoumala jsem formou vlastního pozorování. Výsledkem bylo, že rodiče volí klasickou státní školku většinou z důvodu nutnosti a řádné přípravy na další školský systém vzdělávání. Sami vědí, že počet dětí na jednu třídu je velký – vzhledem k počtu učitelů - dva až tři, ale nemohou to změnit.

Částečně jsem si také odpověděla na otázky, jestli se liší státní mateřské školy, soukromá předškolní zařízení a centra předškolní docházky v aspektech: počet dětí na skupinu, způsob práce s dětmi aj. Potřebovala bych ovšem delší pozorování a více zařízení, aby to bylo průkaznější.

Při svém vlastním pozorování jsem měla možnost vidět ve státní školce při práci dvě velmi snaživé paní učitelky, které ovšem při tak velkém počtu dětí nemohly zajistit ideální individuální přístup k dětem. Soukromé školky si vedou o něco lépe, a to právě díky poměru počtu dětí na vychovatelku/tetu. Tato zařízení si většinou snaží zakládat na menším počtu dětí na jednu dospělou osobu a je to i znatelné při činnostech. Při stejném počtu dětí jako v klasické státní školce, jsou jim se třemi vychovatelkami/tetami otevřeny další možnosti práce s dětmi – víc činností najednou, či právě důležitý individuálnější přístup.

Neměla jsem možnost setkat se s dítětem s individuálním plánem, což mohla být podstatná součást a zjistila bych, jak probíhá začlenění a práce s tímto jedincem ze strany pedagogů/vychovatelů/tet.

Závěrem bych chtěla říci, že byl velký problém najít literaturu, která by se tomuto tématu věnovala a myslím, že nejen rodiče, ale i pedagogové/vychovatelé a jiní pracovníci co přicházejí do styku s dětmi právě v předškolních zařízeních, by něco takového velmi ocenili.

Zjistila jsem také, že někteří rodiče se velmi zajímali o výsledek mé práce a líbilo se jim, že někdo tuto problematiku zkoumá.

5 Literatura

BEČVÁŘOVÁ, Zuzana. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071785377.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 8071785857.

MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 8021010703.

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 9788073676278.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.

PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Soukromá a firemní školka od A do Z: jak založit a provozovat soukromé nebo firemní zařízení předškolní výchovy*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4699-9.

SVOBODOVÁ, Jarmila a Vladimír JŮVA. *Alternativní školy*. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-00-1.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2.

ŠULOVÁ, Lenka a Chantal ZAUCHE-GAUDRON. *Předškolní dítě a jeho svět: L'enfant d'âge préscolaire et son monde*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 8024607522.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Vyhláška 281/2014 Sb.

Zákon č. 247/2014 Sb.

Zákon č. 472/2011 Sb.

Zákon č. 586/1992 Sb.

Elektronické zdroje:

Asociace waldorfských mateřských škol [online]. Praha: AWMS, 2016 [cit. 2018-04-10].

Dostupné z: <www.awms.cz>

Citáty slavných osobností. *Marie Montessori* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z:

<www.citaty.net>

Desatero pro rodiče dětí předškolního věku [online]. Praha: MŠMT, 2012. 8 s. [cit. 09-04-2018]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/desatero-pro-rodice-deti-predskolniho-veku>>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2018. 50 s. [cit. 09-04-2018]. Dostupné z WWW: <www.nuv.cz/file/776_1_1/>

Školy a školská zařízení v České republice [online]. Praha: Český statistický úřad, 2015, 32 s. [cit. 09-04-2018]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/documents/>>

Školy, školky a ostatní zařízení s Montessori výukou. *Montessori ČR* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <www.montessoricr.cz/skoly-a-skolky/mapa-a-vizitky>

6 Přílohy

Dotazník

- 1) Moje dítě chodí/ chodilo do...
 - a) Centrum předškolní docházky v DDM (CPD)
 - b) Státní školka
 - c) Soukromé zařízení
 - d) Jiné (prosím napište)

- 2) Dítě je?
 - a) Chlapec
 - b) Dívka

- 3) Proč jste si vybrali tento typ zařízení pro předškoláky?

- 4) Prosím ohodnoťte následující aspekty v zařízení.
(hodnoťte jako ve škole)

	1	2	3	4	5
Atmosféra zařízení					
Komunikace s rodiči					
Individuální přístup k dětem					
Míra rozvoje dětí					
Denní program dětí					
Vaše spokojenost se zařízením					

- 5) Kolik času děti tráví v zařízení?
- a) 5 hodin a méně
 - b) 5-8 hodin
 - c) více než 8 hodin
 - d) jiné
- 6) Kolik dětí se v daném kolektivu jedné třídy/skupiny nachází?
- a) Méně než 10 dětí
 - b) 15-20 dětí
 - c) 21-25 dětí
 - d) více než 25 dětí
- 7) Kolik vychovatelů/pedagogů/tet je na tento kolektiv?
- a) 1
 - b) 2
 - c) 3
 - d) 4
 - e) více
- 8) Na závěr prosím napište, co byste chtěli na tomto předškolním zařízení změnit?
-